

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRİ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Arş Gör. Dr. Enes İLHAN

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Tekirdağ/TÜRKİYE
enesilhan@nku.edu.tr

ORCID

**ALİ EMİRİ'NİN SULTAN
ŞAİRLERE YAZDIĞI
TAHMİSLERE EK: III. AHMED
ŞİİRLERİNİN TAHMİSÂTI**

ALİ EMİRİ'S SUPPLEMENT TO THE
POETIC IMITATIONS OF SULTAN
POETS: THE TAHMİSÂT OF THE
POEMS OF AHMED III

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 26.06.2024
Kabul Tarihi: 05.08.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2024

Article Information: Research Article
Received Date: 26.06.2024
Accepted Date: 05.08.2024
Date Published: 30.09.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

İlhan, Enes. "Ali Emîrî'nin Sultan Şairlere Yazdığı Tahmislere Ek: III. Ahmed Şiirlerinin Tahmîsâtı". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Vefatının 100. Yılında Ali Emîrî Özel Sayısı, (Eylül 2024), 166-195.

İlhan, Enes. "Ali Emîrî's Supplement to the Poetic Imitations of Sultan Poets: The Tahmîsât of the Poems of Ahmed III". *Hikmet-Journal of Academic Literature* Special Issue on the 100th Anniversary of Ali Emîrî's Death, (September 2024), 166-195.

10.28981/hikmet.1505212

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRÎ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Arş. Gör. Dr. Enes İLHAN

**ALİ EMİRÎ'NİN SULTAN ŞAİRLERE YAZDIĞI TAHMİSLERE EK: III. AHMED
ŞİİRLERİNİN TAHMİSÂTI**

ALİ EMİRÎ'S SUPPLEMENT TO THE POETIC IMITATIONS OF SULTAN POETS: THE
TAHMİSÂT OF THE POEMS OF AHMED III

ÖZ

Ali Emîrî, şairliğiyle, tarihçiliğiyle, eleştirmenliğiyle, neşir çalışmalarıyla, dergi ve kitap projeleriyle XIX. yüzyıl Türk kültür ve edebiyatında önemli mevkiler edinmiş yazarlardandır. Onun Osmanlı padişahlarına duyduğu derin sevgisi ve hürmeti, şair mizacı ve velut kişiliği ile birleşmiş ve padişah şairlerin şiirlerinin neşri mevzuunda hatırı sayılır miktarda eser ortaya çıkmıştır. Bu neşirlerde Ali Emîrî'nin tahmis ve tesdisler aracılığıyla padişah şairlerle şiir zemininde edebî bir münasebette bulunduğu görülür. Pek çok padişah şaire yazdığı tahmislerinin bir arada verildiği Cevâhirü'l-Mülûk adlı eseri bu münasebeti örneklendirmektedir. Fatih Sultan Mehmed'in şiirleri örneğinde olduğu gibi bazen de tek bir padişah şairin şiirlerine yazdığı tahmislerden oluşan müstakil eserler verir. III. Ahmed (ö. 1149/ 1736) şiirlerinin tahmis, tesdis ve terkiplerinden oluşan ve Millet Kütüphanesi'nde AE Manzum 529 arşiv numarasında kayıtlı eseri de bu minvaldedir. Eserde III. Ahmed Dîvânçesi ve Ali Emîrî'nin tahmis, tesdis ve terkipleri yer almaktadır. Çalışmamızda söz konusu manzumeler takdim cümleleri, ilk bent ve son bent itibarıyla neşredilerek Ali Emîrî'nin III. Ahmed şiirleriyle olan edebî münasebeti ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ali Emîrî, III. Ahmed, Tahmis, Tesdis.

ABSTRACT

Ali Emîrî is one of the prominent writers in 19th-century Turkish culture and literature, known for his poetry, historiography, criticism, publication works, and journal and book projects. His deep love and respect for the Ottoman sultans combined with his poetic temperament and prolific personality have resulted in a significant number of works published on the subject of the poetry of sultan-poets. His work "Cevâhirü'l-Mülûk," which compiles many tahmises written for sultan-poets, exemplifies this relationship. Sometimes, as in the example of the poems of Sultan Mehmed the Conqueror, he also produces private works consisting of tahmises written for the poetry of a single sultan-poet. His work, consisting of tahmises, tesdises, and terkibs of the poems of Sultan Ahmed III (d. 1149/1736), is also in this vein and is archived at the Millet Library under the catalog number "AE Manzum 529." The work includes the Divan of Sultan Ahmed III and the tahmises, tesdises, and terkibs by Ali Emîrî. In our study, the aforementioned poems are published with their introductory sentences, first stanzas, and final stanzas, thereby highlighting Ali Emîrî's literary relationship with the poetry of Sultan Ahmed III.

Keywords: Ali Emîrî, III. Ahmed, Tahmis, Tesdis.

Giriş

Tarihçi, gazeteci, şair, münekkit, kütüphaneci vasıflarıyla tanınan Türk edebiyatının önemli simalarından Ali Emîrî’nin, telif, istinsah ve kitap temini şeklinde özetlenebilecek yazma eserler üzerine olan meşguliyeti ve mesaisi, çok yönlü mizacının en önemli amillerindendi. Kaşgarlı Mahmûd’un o zamana kadar ele geçmemiş Türkçenin önemli dil yadigârlarından *Dîvânü Lügâti’t-Türk* isimli eserini bulup ilim âlemine duyurması, çoğunluğu nadir ve tek nüshadan oluşan yaklaşık 16000 eserden oluşan kütüphanesi, telif ve tercüme ettiği onlarca eseri, tamamladığı ve yarım bıraktığı neşir projeleri onun bu meşguliyetinin mahsulleridir.¹ Çalışmaları içerisinde Osmanlı padişah şairleri ve şiiirleri hususu, ayrı bir yeri işgal eder. Onun Osmanlı padişahlarına duyduğu sevgi ve sadakat, bu çerçevede müstakil bazı neşirlerin ortaya çıkmasına vesile olur.² Dikkat çekici olan ise padişah şairlerin şiiirlerinin neşrinde muhakkak bir tahmis ve tesdis zemininin de olmasıdır. Ali Emîrî yalnızca padişah şairlerin şiiirlerini neşretmemiş aynı zamanda bu şiiirlere tahmis ve tesdislerde bulunarak bir nevi padişah şairlere nazire külliyyatı oluşturmuştur. Necîb mahlasıyla şiiirler yazan “Lâle Devri” padişahı III. Ahmed’in (ö. 1149/ 1736) şiiirlerine yazdığı tahmis, tesdis ve terkipler de bu külliyyatın birer halkası hüviyetindedir.

“Beşleme, beşli duruma getirme” anlamlarına gelen tahmis, beyitlerle yazılmış bir manzumenin her bir beytinin üstüne aynı ölçü ve kafiye de dize eklenmesiyle ortaya çıkan muhammese denir (Dilçin, 2013, 223; Erdoğan, 2002, 17).³ Şairler kendi devirlerinde veya kendilerinden önceki devirlerde yaşamış, önemli şairlere, padişah ve devlet adamlarına tahmis yazabilecekleri gibi kendi şiiirine de tahmislerde bulunabilir. Esas olan eklenen mısraların ses, şekil, kafiye ve anlam bakımından zemin mısralarla uyumlu olmasıdır. Eğer zeminde yer alan beytin üzerine dörder mısra ekleniyorsa ortaya çıkan nazım şekli tesdis olarak adlandırılır (Dilçin, 2013, 230). Tesdis, tahmis kadar yaygın bir nazım şekli olmayıp genelde tek bir mısranın tazmin edilmesi suretiyle oluşturulmaktadır (Kurnaz ve Çeltik, 2013, 295). Ali Emîrî’nin “terkib” olarak adlandırdığı yedi beyitlik bentlerden müteşekkil nazım şekli, esas itibarıyla tesbi (yedileme)dir.⁴ Tesbide zemin şiiir eğer bir beyitse dörder mısra ve eğer murabbadan alınma bir dörtlükse üçer mısra eklenir. Klasik Türk şiiirinde örneğine çok fazla rastlanmayan bir nazım şekli olarak tesbi, Ali Emîrî’nin eserlerinde sıklıkla bulunmaktadır.

¹ Ali Emîrî’nin neşir çalışmalarına dair detaylı ve kuşatıcı bilgiler için bk. (Yazar ve Arslan, 2020, 83-129).

² Ali Emîrî’nin, Osmanlı padişah şairlerin şiiirleri çerçevesinde yapılmış müstakil çalışmalara bir sonraki bölümde değinileceğinden burada tekraren atıfta bulunulmamıştır.

³ Tahmis genelde gazel nazım şekline uygulansa da kaside ve terkîb-bendin de tahmis edildiği uygulamalar mevcuttur. Detaylı bilgi için bk. (Kurnaz ve Çeltik, 2013, 275, 280).

⁴ Dîvânlarda kayıtlı şiiirlerin farklı nazım şekli adlandırmalarıyla karşılandığı malumdur. Kıta ile nazımın, kaside ile mesnevinin birbirine karıştığı örnekleri görmek mümkün olabildiği gibi konumuzla da ilintili olduğu veçhile bazı dîvânlarda müsebbaların tercî-bend adıyla verildiği tespit edilmektedir (Kurnaz ve Çeltik, 2013, 317-318). Ali Emîrî’nin tesbi nazım şekline terkîb adını vermesi de bu kabilden bir adlandırma olabilir.

1. Ali Emîrî’nin Padişah Şairlerin Şiirlerine Yazdığı Tahmis, Tesdis ve Terkiplere Dair

Ali Emîrî’nin Osmanlı hanedan mensuplarına karşı derin saygısı ve üst düzey sevgisi, gerek kendi anlatımlarından gerek eserlerinden gerekse onu tanıyanların nakillerinden anlaşılmaktadır. Fatih Sultan Mehmed’e (ö. 886/1481) duyduğu hürmet ve sevgi eseri öldüğünde onun yanına gömülmeyi vasiyet eder. Abdülaziz (ö. 1293/1876), V. Murad (ö. 1322/1904), II. Abdülhamid (ö. 1336/1918), V. Mehmed (ö. 1336/1918) ve Vahdeddin (ö. 1344/1926) Ali Emîrî’nin yaşamında tanık olduğu padişahlardır. Bunlar içerisinde bilhassa II. Abdülhamid’in yeri daha önceliklidir. II. Abdülhamid’e yazdığı tarih manzumelerinden müteşekkil *Levâmi’u’l-Hamîdiyye* isimli eseri bu hususu delillendirmektedir (Akçay, 2014, 11-12; Doğan, 2022).

Yazar, şair, tarihçi, kütüphaneci, gazeteci kimliklerinin yanı sıra padişah şairlerin şiirlerini yayımlama, dîvân ve dîvânçelerini istinsah etme, şiirlerine nazire ve tahmisler yazma hususunda taşıdığı bilinç düzeyi, Ali Emîrî’nin mizacının en önemli yönünü teşkil etmektedir. Kurmuş olduğu *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası*’nda kendi şiirleri ve Muhyittin Râif’in (ö. 1955) şiirlerinden sonra en çok sultan ve şehzadelerin şiirlerine yer verir. Dergisinde Adile Sultân’ın (ö. 1316/1899) 15, Kanunî Sultan Süleyman’ın (ö. 974/1566) 13, Sultan III. Murad’ın (ö. 1003/1595) 10 ve Sultan I. Ahmed’in (ö. 1026/1617) 7 şiirini yayımlar (Erdoğan Çeltik, 2015, 88). Ali Emîrî’nin padişah şairlerin şiirlerine yönelik çalışmaları içerisinde en kapsamlısı hiç şüphesiz *Cevâhirü’l-Mülûk*’tur. O, şiir yazan tüm Osmanlı padişahlarının şiirlerini bir araya getirip tahmis ve tesdis yazmak istemiş ancak bazı sebeplerle buna muvaffak olamamıştır. *Cevâhirü’l-Mülûk* bu anlamda planlandığı gibi tamamlanmamış bir eser hüviyetindedir (Yazar ve Arslan, 2020, 87). Eserde “Osmân, Orhân, I. Murâd, Bâyezîd, Çelebi Mehmed’in birer şiiri, II. Murâd’ın 4, ‘Avnî (Fâtih)’nin 86, ‘Adlî (II. Bâyezîd)’nin 142, Selîmî (I. Selîm, Yavuz)’nin 17, Muhibbî (Süleymân, Kanuni)’nin 19 olmak üzere toplam 273 şiir tahmis, tesdis, tesbi ve tetsî’ edilmiştir” (Kadioğlu, Çeçen ve Sarıççek, 2013, 8).⁵ *Cevâhirü’l-Mülûk*’taki şiir sayılarından hareketle Ali Emîrî’nin Fatih’in ve II. Bâyezîd’in tüm şiirlerini tahmis ettiği söylenebilir. Ayrıca yine Fatih’in şiirlerinin tahmis ve tesdislerinden oluşan *Tahmîsât u Tesdîsât-ı Ali Emîrî Efendi* isimli müstakil bir eseri daha bulunmaktadır. Bu eserdeki verilere göre Ali Emîrî, *Fâtih Dîvânı*’nda yer alan 84 şiirin tamamına yakınına tahmis, tesdis ve terkip kaleme almıştır (Akçay, 2013, 23).

⁵ *Cevâhirü’l-Mülûk*’un mukaddimesinde geçen şu manzumeden Ali Emîrî’nin hanedan mensubu şairlerin şiirlerinin istinsahı ve tahmîsâtı için gösterdiği çabaya şahit olunmaktadır:

Dîvânını etti Rabb-ı Mennân
Bir haylisiniñ bu ‘abde ihsân

.....

Cem’ etmeğe sarf-ı himmet ettim

Tahmîse de bezl-i gayret ettim

(Kadioğlu, Çeçen ve Sarıççek, 2013, 48-49)

Ali Emîrî’nin padişah şairlerin şiirlerine yazdığı müstakil eserlerden biri de çalışmamızın da konusunu teşkil eden *Sultân Ahmed-i şâliş Hazretleriniñ Gazeliyyât u Ebyâtıyla Tahmîsâtı* isimli eserdir. III. Ahmed’in şiirlerinin toplu olarak bulunduğu tek nüsha olması yönüyle de önemli olan bu eserin III. Ahmed şiirleriyle ilgili kısmına dair bir neşir yapılmıştır (bk. İlhan, 2016).

2. III. Ahmed (Necîb) Şiirlerinin Tahmislerinin Yer Aldığı Nüsha ve İçeriğe Dair Bazı Bilgiler

Ali Emîrî’nin tahmisleri, Fatih Millet Kütüphanesi’nde “AE Manzum 529” arşiv numaranda kayıtlı olan *III. Ahmed Dîvânçesi*’nin devamında bulunmaktadır. Ali Emîrî tarafından rika hatla kaleme alınan eserin, ilk 33 varlığında *Dîvânçe* metni ve devamındaki 50 varaklık kısımda tahmisler yer almaktadır. Eserin zahriyesinde “Sultân Ahmed-i Şâliş Hazretleriniñ Gazeliyyât u Ebyâtıyla Tahmîsâtı” başlığı yazılıdır. *Dîvânçe* metninin bitiminde başkaca bir başlık verilmemiş olup doğrudan tahmisler geçilmektedir. Ketebe kısmında istinsah tarihine dair herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Sade bir görünüme sahip eserde, kenar cetvelleri, serlevhalar, tezhip, minyatür vb. herhangi bir tezyinat yer almamaktadır.

1 mesnevi, 11 murabba, 38 gazel, 6 kıta, 5 matla, 3 şarkı, 7 mısra ve 1 müfred *III. Ahmed Dîvânçesi*’nde tespit edilen nazım şekillerinin toplam sayılarıdır (İlhan, 2016, 24). 35 gazel, 1 kıta, 1 mısra, 10 murabba, 1 müfred ve 4 matla Ali Emîrî tarafından tahmis/ tesdis/ terkip edilmiştir. Eserde 37 tahmis, 10 terkip ve 5 tesdis yer almaktadır.

3. III. Ahmed Şiirlerinin Tahmislerinde Kullanılan Takdim Cümlelerine Dair Bazı Dikkatler

III. Ahmed şiirlerinin tahmislerinden önce çoğunluğu üç veya dört satırdan oluşan nadiren yedi-sekiz satıra kadar çıkabilen bazı takdim cümleleriyle karşılaşılacaktır. Bu kısımlar, padişah hakkında iyi dilek ve temennileri içeren Arapça dua cümleleri ile başlar.⁶ “Allah, affını onun üzerine bolca yağdırsın”; “Allah, onu rahmetine gark etsin”; “Allah, onun üzerine rahmet iksirini döksün” örneklerinde görüleceği üzere genelde bağışlanma, Allah’ın lütuf ve ihsanlarına nail olma, bu temennilerin içeriğini oluşturmaktadır. Aşağıya alınan takdim cümleleri şiirlerden önce gelen bu ifadelerle örnek teşkil etmektedir.

Sultân-ı mağfûr müşârün ileyh *بمزيد الرحمة عليه* جاد الله تعالى *جاء* hazretleriniñ bir nüsha-i kübrâ-yı hırz u emân gibi vişâhü’ş-şadr-ı iftihâr-ı üdebâ olan bir maṭla‘-i münevver-i tâc-dârileriniñ tesdîsi

[İşaret olunan rahmetli Sultan (III. Ahmed) “Allah, onun üzerindeki rahmetini artırsın” hazrelerinin, ediplerin iftihar ettikleri yüce bir korunma muskası gibi olan aydınlık matlalarının tesdisi]

⁶ Bu cümleler metinde Ali Emîrî tarafından tırnak işareti ile belirtilmiştir.

Sultân-ı mağfûr müşârün ileyh توجّ الله تعالى اكليل البهاء عليه hazretleriniñ baħr-i mevc-â-mevc-i ilhâm olan řab'-ı humâyûnlarınıñ ihdâ-yı sâhil-i selâset eylediği ğazel-i dür-dâne-edâlarınıñ taħmîsi

[İşaret olunan rahmetli Sultan (III. Ahmed) “Allah, ona güzellik tacını giydirdisin” hazretlerinin ilham dalgalarının denizi olan mübarek şairlik mizacından selâset sahiline armağan eylediği inci tanelerini andıran gazelinin taħmisi]

Taħmislerinde genel anlamda sade bir üslup kullandığı, Arapça ve Farsça tamlamalara geleneğin el verdiği ölçüde temas ettiği görülen Ali Emîrî'nin taħmislerden önce gelen takdim kısımlarında daha ağır bir dilden yana tavır aldığı tespit edilmektedir. “Keřide-i silkü'l-le'âl-i řarâ't; perveriş-yâfte-i şadef-pâre-i řab'-ı humâyûn; âyîne-i řab'-ı tâb-nâk-ı şâhâne; naķř-şırâz-ı levha-i ĥikmet; zemzeme-baĥřâ-yı şulüb-ı müřtâķân; ğazel-i münevverü'l-envâr-ı melâ'ik-meşrebâne” ifadeleri, yukarıda temas edilen külfetli dilin teşkiline zemin hazırlayan Arapça-Farsça tamlama örnekleridir. Takdim kısımlarında iyi dilek ve temennilerin yanı sıra III. Ahmed'in şiirlerinin ve şairliğinin değerlendirilip övüldüğü de görülmektedir. “Lü'lü', ğarrâ, tâb-nâk, bî-bedel, cihân-tâb-ı ĥürřîd, cihân-sitân, melâĥat, cihân-ķıymet, münevver, şadef-pâre, dür-dâne, bî-naźîr, gencîne-efrüz, řeh-dâne, pertev-efzâ, ekmel, řu'le-efşân, rengîn, biĥterîn, münevverü'l-envâr, melâ'ik-meşrebâne, leşâfet, nâ-dîde, eřî'a-efzâ, gevher-i yektâ” kavram ve terkipleri, III. Ahmed şiirlerinin güzel, parlak, eşsiz ve etkileyici yönlerini ifade sadedinde kullanılmaktadır. Takdim kısımlarında yer yer III. Ahmed'in şairlik mizacı, çeşitli övgü ifadeleriyle yüceltilmektedir. “Perveriř-yâfte-i şadef-pâre-i řab'-ı humâyûn (mübarek şairlik mizacının besleyip büyüttüğü inci taneleri); âyîne-i řab'-ı tâb-nâk-ı şâhâne (padişahın parlak mizacının aynası); řem'-i źiyâ-dâr-ı řab'-ı şâhâne (mükemmel mizacının ışık saçan güneşi); ğazel-i münevverü'l-envâr-ı melâ'ik-meşrebâne (melek mizacından ortaya çıkan parlak ğazel); źamîr-i bâriķa-ârâ (şairin ışıkları süsleyen gönlü); řabî'at-i feyź-nâk (feyizli şairlik mizacı); maĥşül-ı deryâ-yı řab'-ı şâhâne (denize benzer mükemmel şairlik mizacının mahsulü); ravza-i mübâreke-i řab'-ı şâhâne (mükemmel şairlik mizacının bereketli baĥresi)” bu kabilden ifadelerdir. III. Ahmed'in şiirleri değerlendirilirken belâgat, fesâhat ve selâset kavramlarına da müracaat edilir. Söz gelimi onun şiirleri fesâhat cevheridir (cevher-nümâ-yı feřâĥat); belâgat âleminin süsüdür ('âlem-i belâġati tezyîn iden); belâgat süsleyicisidir (şırâzende-i belâġat); belâgat hazinesidir (gencîne-efrüz-ı belâġat); fesâhatin tecelli yeridir (tecellî-nümâ-yı feřâĥat); selâsetli mısralardan oluşmaktadır (mışra'-i selâset-âheng). şiirle iştigal edenler üzerinden III. Ahmed şiirlerinin etki düzeyi verilmeyi çalışılır. Onun şiirleri sözden anlayanların kıskançlıklarını artırır (reřk-efzâ-yı derûn-ı sühân-sencân); fasihlerin özlemini duydukları şiirlerdir (ĥasretü'l-fuřâĥâ); doğuda ve batıda yaşayan tüm ediplerin övgüsüne mazhardır (câlib-i taĥsîn-i bûleġâ-yı meřriķ u maġrib); devrin zevk sahiplerinin dimağlarına lezzet verir (lezzet-baĥř-ı edmiġa-i zâ'ika-sencân-ı rûzigâr); şairlerin göz aydınlığıdır (münevver-sâz-ı enźâr-ı řu'ârâ).

Eserde yer alan ve içeriğe dair bilgileri verilen bu takdim ifadeleri başka bir eserde de aynı şekilde bulunmaktadır. Ali Emîrî'nin Fatih Sultan Mehmed'in (ö. 886/ 1481) tüm şiirlerini tahmis ettiği "*Tahmîsât u Tesdîsât-ı Ali Emîrî Efendi*" isimli eserinde yer alan takdim ifadeleri incelenmiş ve III. Ahmed şiirlerinin öncesinde verilen takdim cümleleri ile büyük oranda benzerlikler tespit edilmiştir. Arapça dua ifadeleri iki eserde de aynıyetle takip edilmekte ve dua ifadelerinden sonra gelen değerlendirme ve övgü cümlelerinde benzerlikler bulunmaktadır. Aşağıya her iki eserden alınan takdim ifadeleri benzerliklerin boyutuna dair fikir verici mahiyettedir.⁷

Sultân-ı mağfûr müşârûn ileyh لطف الله تعالى حر القيامته عليه hazretlerinin şâyeste-i tahrîr levha-i cihân-tâb-ı hürşîd olan bir mışrâ'-i emlaḥ-ı belâğat-nişânlarının tahmîsi (*Sultân Ahmed-i şâliş hazretlerinin gazeliyât u ebyâtıyla tahmîsâtı*, 40b)

Sultân-ı mağfûr müşârûn ileyh "laṭṭafa'llâhü te'âlâ merri el-kıyâmetihi 'aleyh" hazretlerinin şâyeste-i tahrîr levha-i hürşîd-i cihân-tâb olan gazel-i emlaḥ-ı belâğat-nişânelerinin tahmîsi (Akçay, 2013, 108)

Sultân-ı mağfûr müşârûn ileyh اتم الله تعالى نعمته عليه hazretlerinin vesîle-i devâm-ı du'â-yı rahmet-i cihâniyân olan na't-i şerîf-i ḥaḳâyıḳ-âmûz-ı cihân-sitânlarının tahmîsi (*Sultân Ahmed-i şâliş hazretlerinin gazeliyât u ebyâtıyla tahmîsâtı*, 46a)

Sultân-ı ma'fûr müşârûn ileyh "Etemma'llâhü te'âlâ ni'metihî 'aleyh" hazretlerinin vesîle-i devâm-ı du'â-yı rahmet-i cihâniyân olan gazel-i ḥaḳâyıḳ-âmûz cihân-sitânlarının tahmîsi (Akçay, 2013, 123)

Sultân-ı mağfûr müşârûn ileyh اسبل الله تعالى نعمانه عليه hazretlerinin maṭla'-ı füyûzât-ı Rabbâniyye olan zamîr-i bâriḳa-ârâlarındān hürşîd-i cihân-tâb gibi ṭulû' iden gazel-i kerâmet-i müdellel-i 'ârifânelerinin tahmîsi (*Sultân Ahmed-i şâliş hazretlerinin gazeliyât u ebyâtıyla tahmîsâtı*, 68b)

Sultân-ı ma'fûr müşârûn ileyh "Esbela'llâhü te'âlâ ni'amâtihi 'aleyh" hazretlerinin maṭla'-ı feyyâzât-ı Rabbâniye olan zamîr-i bâriḳa-ârâlarındān hürşîd-i cihân-tâb gibi ṭulû' iden gazel-i ḥaḳîḳat-i müdellil-i 'ârifânelerinin tahmîsi (Akçay, 2013, 179)

Benzerliklerden Ali Emîrî'nin padişah şairlerin şiirlerini tahmiste bulunurken kalıp bir şablona göre hareket ettiği ve bu şablonu Fatih Sultan Mehmed ile III. Ahmed'in şiirlerinin tahmisinde uyguladığı söylenebilir. Zira *Cevâhirü'l-Mülûk*'ta benzer takdim ifadelerine rastlanmamaktadır. Aşağıdaki tabloda III. Ahmed şiirlerinin tahmis, tesdis ve terkiplerinde şiirden önce gelen tüm takdim cümleleri yer almaktadır.

⁷ İlk olarak III. Ahmed şiirlerinin tahmsilerinde geçen takdim cümleleri, sonrasında Fatih Sultan Mehmed şiirlerinin tahmislerinde geçen takdim cümleleri verilmiştir. III. Ahmed şiirleri örneği varak numarasıyla yazılırken Fatih Sultan Mehmed şiirleri örneğinde ilgili tez çalışmasına göndermede bulunulmuştur.

Tablo 1. Şiirlerden önce gelen takdim ifadeleri⁸

1. Tahmis, 33b	Sultān-ı mağfūr müşārün ileyh̄h̄azretleriniñ ⁹ اسبغ الله تعالى غفرانه عليه ⁹ رؤه-ي ا'zam-ي kã'ināt seywid-i ekber-i mevcüdāt ¹⁰ اذكى التحياة ¹⁰ efendimiz h̄azretleriñden istid'ā-yı şefā'ati muhtevī keşide-i silkü'l-le'āl-i đarā'at buyurduğları na't-ı ğarrā-yı belāġat-i'tilā-yı mülükāneleriniñ taħmīsi
2. Tahmis, 34b	Sultān-ı mağfūr müşārün ileyh ¹¹ مد الله تعالى ظلال راحته عليه ¹¹ "h̄azretleriniñ perveriş-yäfte-i şadef-pāre-i ṭab'-ı humāyūnları olan dīger lü'lü'-i na'at-ı şerīf etkıyā-pesend-i şāhāneleriniñ taħmīsi
3. Tahmis, 35a	Sultān-ı mağfūr müşārün ileyh ¹² اقبل الله تعالى بوجهه الكريم عليه ¹² h̄azretleriniñ āyīne-i ṭab'-ı tāb-nāk-ı şāhāneleriñden cevher- nümā-yı feşāhat olan dīger na't-ı şerīf-i bī-mişāliñ taħmīsi
4. Tesdis, 36a	Sultān-ı mağfūr müşārün ileyh ¹³ صاعف الله تعالى بركاته عليه ¹³ h̄azreleriniñ 'ālem-i belāġati tezyīn iden bir müfred-i na'at-i 'ālū'l- 'āl-i H̄üsrevāneleriniñ tesdīsi
5. Tesdis, 38a	Sultān-ı mağfūr müşārün ileyh ¹⁴ اجرى الله تعالى عوائد الرحمة عليه ¹⁴ h̄azretleriniñ ¹⁵ شفاعتى لاهل الكباير من امتى ¹⁵ h̄adış-i şerīfi raġbet-şiken-i h̄aṭṭ-ı Ya'kūt u 'İmād olacağ mertebede h̄arıķā-i mahāret ü leṭāfeti h̄ā'iz olmağ üzere kalem-i mu'ciz-raķam-ı şāhāneleriyle ṭuġrā-yı ğarrā şeklinde taħrīr buyurduğları levha-i yektā-yı zīnet-i'tilāsı bir maħal-i mübārekte manzūr-ı faķır olarak ziyāret ile müşerref olunmuş ve ketebe mevķi'inde kezālik h̄aṭṭ-ı dest-i mülükāneleriyle işbu beyt-i taħıyyāt-āyātūñ tektīb buyrulduğı görülmüş olmağla el-haķķ mevķi'-i münāsibde pertev-efzā ve manzūme-i belāġat ve ma'rifete şeh-beyt-i yektā olan maṭla'-i bedī'-i feyyāzāneleriniñ tesdīsi
6. Tahmis, 40a	Sultān-ı mağfūr müşārün ileyh ¹⁶ ابط الله تعالى ملائكته الرحمة عليه ¹⁶ h̄azretleriniñ naķş-ṭırāz-ı levha-i hikmet olan na't-ı şerīf-i selāset- āheng-i pādīşāhāneleriniñ taħmīsi

⁸ Tablo hazırlanırken ilk sütuna takdim cümlesinin bulunduğu varak numarası ile tahmis, tesdis ve terkip numarası yazılmıştır. İkinci sütunda takdim cümlelerine yer verilmiştir. Arapça ifadeler Arap harfleri ile gösterilmiş olup bu ifadelerin manaları dipnotta belirtilmiştir.

⁹ Allah, affını onun üzerine bolca yağdırsın.

¹⁰ Salat ve selamların en güzeli onun üzerine olsun.

¹¹ Allah, rahmet gölgesini onun üzerine uzatsın.

¹² Allah, ona cömertlikle muamele etsin.

¹³ Allah, bereketini onun üzerine sarsın.

¹⁴ Allah onu rahmetine gark etsin.

¹⁵ Şefaati ümmetimin büyük günahlıdır (Yılmaz, 2013, 620).

¹⁶ Allah, rahmet meleklerini onun üzerine indirsin.

7. Tahmis, 41b	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ¹⁷ لطف الله تعالى حرّ القيامة عليه ḥāzretleriniñ şāyeste-i tahrīr levḥa-i cihān-tāb-ı ḥūrşīd olan bir mişrā'-i emlaḥ-ı belāgat-nişānlarınıñ taḥmīsi
8. Tahmis, 42b	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ¹⁸ اسأل الله تعالى زلال الرحمة عليه ḥāzretleriniñ 'āşīq-ı cemāl-i cenāb-ı Resūla'llāh olduklarına bir delīl-i metīn olan na't-i berceste-i raşīnū'l-inşālarınıñ taḥmīsi
9. Tahmis, 43a	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ¹⁹ ابد الله تعالى سوانع النعم عليه ḥāzretleriniñ şükufe-i şāhāne-zuhūr-ı ḥadīka-i ma'rifet olan na't-ı şerīf-i feyz-āverāneleriniñ taḥmīsi
10. Tahmis, 43b	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ²⁰ بارك الله تعالى بفضله عليه ḥāzretleriniñ yādigār-ı kıymetdār-ı aḥlāf olan na't-ı mülhemiyet-i mükellel-i üstādāneleriniñ taḥmīsi
11. Tahmis, 44a	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ²¹ اطلع الله تعالى شمس المغفرة عليه ḥāzretleriniñ rüşenāsāz-ı 'uyūn-ı mefḥaret olan na't-ı şerīf-i bī-bedel-i şehriyārileriniñ taḥmīsi
12. Tahmis, 45a	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ²² حبّ الله تعالى سائبب الرحمة عليه ḥāzretleriniñ terāne-i lāhūtī-i ḳudsiyān gibi zemzeme-baḥşā-yı ḳulūb-ı müştāḳān olan na't-ı celīl-i meserret-telḳin-i tāc-dārileriniñ taḥmīsi
13. Tahmis, 46a	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ²³ اتم الله تعالى نعمته عليه ḥāzretleriniñ vesīle-i devām-ı du'ā-yı raḥmet-i cihāniyān olan na't-ı şerīf-i ḥāḳāyīḳ-āmūz-ı cihān-sitānlarınıñ taḥmīsi
14. Tahmis, 46b	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ²⁴ ادم الله تعالى انسكاب الرحمة عليه ḥāzretleriniñ dāğ-ı dil-i dānişverān olan bir ḡazel-i ḥāḳāyīḳ-şī'ārlarınıñ taḥmīsi
15. Tahmis, 47b	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ²⁵ بسط الله تعالى جناح الرفقة عليه ḥāzretleriniñ reşk-efzā-yı derūn-ı sūḥān-sencān olan diğere bir ḡazel-i melāḥat-şī'ār-ı sālīkāneleriniñ taḥmīsi
16. Terkip, 48a	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ²⁶ نرّ الله تعالى اكسير الرحمة عليه ḥāzretleriniñ ḳalem-i taşavvuf-raḳam-ı şāhāneleriyle ṫrāzende-i

¹⁷ Allah, kıyamet gününün sıcaklığını onun üzerine hafifletsin.

¹⁸ Allah, rahmetini onun üzerine bolca indirsın.

¹⁹ Allah, nimetlerini sonsuza dek onun üzerine sürdürsün.

²⁰ Allah, lütfuyla onu mübarek kılsın.

²¹ Allah, mağfıret güneşini onun üzerine parlatsın.

²² Allah'ın sevgisi ve rahmeti onun üzerine olsun.

²³ Allah, onu tastamam nimetlendirsın.

²⁴ Allah, onun üzerine rahmetini yağdırmaya devam etsin.

²⁵ Allah, onun üzerindeki merhamet kanadını genişletsin.

	belâgat olan na‘t-i cāmî‘ü’l-füyûzât –ı Beşâmîyâneleriniñ terkîbi
17. Tesdis, 49a	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ²⁷ وسع الله تعالى الخيرات عليه 27 hâzretleriniñ kaşîde-i mübâreke-i ber‘iyyeden “Muhammed Seyyidü’l-kevneyn ve’s-sakaleyn” mışrâ‘-i cihân-kıymetini tuğrâ şeklinde taḥrîr buyurdukları levḥa-i füyûzât-iḥtivâ bir mevki‘-i ‘âlîde meşhûr-ı ‘uyûn-ı mefḥaret olarak ziyâret ve telşim olunmuş ve imzâ maḳâmında daḥi işbu maḥla‘-i maḥmidet-i şun‘-i üstâdâneleri taştîr buyrulmuş olmağla vâsıl-ı ḫabaḳa-i ‘ulyâ-yı mahâret ü melâḫat olan şeh-beyt-i mezkûr-ı ‘alü’l-‘âliñ tesdîsi
18. Tesdis, 50b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ²⁸ جاد الله تعالى بمزيد الرحمة عليه 28 hâzretleriniñ bir nüşḥa-i kübrâ-yı hırz u emân gibi vişâḫü’s-şadr-ı iftiḫâr-ı üdebâ olan bir maḥla‘-i münevver-i tâc-dârîleriniñ tesdîsi
19. Tahmis, 52b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ²⁹ زاد الله تعالى انوار رحمة عليه 29 hâzretleriniñ perveriş-yâfte-i şâdef-pâre-i ḫab‘-ı hümâyûnları olan dür-dâne-i gâzel-i bî-naẓîriñ taḫmîsi
20. Tahmis, 53b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³⁰ تفضل الله تعالى بتشفيع النبي عليه 30 hâzretleriniñ tâb-baḫş-ı ‘âlem-i ‘irfân olan gâzel-i sâlimü’l-ḫulel-i şüreyyâ-intizâmılarınñ taḫmîsi
21. Tahmis, 54a	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³¹ انزل الله تعالى سكينته عليه 31 hâzretleriniñ gencîne-efrûz-ı belâgat olan gâzel-i şeh-dâne-i dürriyyü’l-lem‘ânlarınñ taḫmîsi
22. Tahmis, 54b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³² يسر الله تعالى ورود الحوض عليه 32 hâzretleriniñ kevkēb-i âsumân-ı ‘ulviyet olan na‘t-ı pertev-efzâ-yı şehriyârîleriniñ taḫmîsi
23. Tahmis, 55b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³³ اكرم الله تعالى ضيافته عليه 33 hâzretleriniñ ḫasretü’l-fuşaḫâ olan bir gâzel-i ḫalâḳat-peyvest-i ḫakîmâneleriniñ taḫmîsi
24. Tahmis, 56a	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³⁴ توج الله تعالى اكليل البهاء عليه 34 hâzretleriniñ baḫr-i mevc-â-mevc-i ilhâm olan ḫab‘-ı hümâyûnlarınıñ ihdâ-yı sâḫil-i selâset eyledigi gâzel-i dür-dâne-

²⁶ Allah, onun üzerine rahmet iksirini döksün.

²⁷ Allah, hayırları, iyilik ve güzellikleri onun üzerine genişletsin.

²⁸ Allah, onun üzerindeki rahmetini artırsın.

²⁹ Allah, onun üzerindeki rahmetinin nurlarını artırsın.

³⁰ Allah, ona Peygamber Efendimizin şefaatinı lütfetsin.

³¹ Allah, onun üzerine sekinetini indirsin.

³² Allah, onun (cennet) havuzuna ulaşmasını kolaylaştırsın.

³³ Allah, ona türlü ziyafetler ikram etsin.

³⁴ Allah, ona güzellik tacını giydirdin.

	edâlarının tahmîsi
25. Tahmis, 56b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh hazretleriniñ münevver-sâz-ı enzâr-ı şu'ârâ olan bir gazel-i ekmel-i şâhâneleriniñ tahmîsi
26. Tahmis, 57b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³⁵ زَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى بَتِيحَانَ النُّورِ عَلَيْهِ هAZRETLERİNİN ŞEM'İ ZİYÂ-DÂR-ı TAB'ı ŞÂHÂNELERİNDEN ŞU'LE-EFSÂN-ı 'ÂLEM-İ HAQÎKAT OLAN NA'T-ı ŞERİF-İ MÜNEVVER Ü RENGİNLERİNİN TAHMİSİ
27. Tahmis, 58b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³⁶ تَجَلَّى اللَّهُ تَعَالَى بِاتْوَارِ الْجَلَالَةِ عَلَيْهِ HAZRETLERİNİN TE'BİD-İ MEMLÜKIYET-İ HAZRET-İ HÂBİB-İ İLÂHİ VE NİYÂZ-ı BEKÂ-Yı TEVCİHÂT-ı MUZİKÜ'L-FÜYÛZÂT-ı CENÂB-ı RISÂLET-PENÂHIYİ Şİ'R Ü TANZİM EYLEDİKLERİ NA'T-ı ŞERİF-İ DİL-KEŞ Ü BIHTERİNLERİNİN TAHMİSİ
28. Tahmis, 59b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³⁷ اِدَارَ اللَّهِ تَعَالَى اِكْوَابَ النِّعَمِ عَلَيْهِ HAZRETLERİNİN ŞÂMİL-İ TEŞBİH-İ BEDİ' OLAN NA'T-ı ŞERİF-İ FEYYÂZÂNELERİNİN TAHMİSİ
29. Tahmis, 60a	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³⁸ نَشَرَ اللَّهُ تَعَالَى لُؤَاءَ الْحَمْدِ عَلَيْهِ HAZRETLERİNİN BİR KEVKEB-İ DÜRRİ-İ HİDÂYET GİBİ CİHÂN-ı EŞ'ÂRİ TENVİR İDEN GAZEL-İ MÜNEVVERÜ'L-ENVÂR-ı MELÂ'İK-MEŞREBÂNELERİNİN TAHMİSİ
30. Terkip, 61a	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ³⁹ الْقَى اللَّهُ تَعَالَى جَلِبَابَ الْعَفْوِ وَالْإِمَانِ عَلَيْهِ HAZRETLERİNİN MANZAR-ı BEDÂYİ'İ SÜNÛHÂT OLAN VICDÂN-ı HAQÂYİK-'UNVÂN-ı BELİGÂNELERİNİN SÂ'İKA-İ ŞEVK-BAŞŞÂSIYLA NUŦK-ÂRÂ-Yı KERÂMET OLDUKLARI NA'T-ı ŞERİF-İ TAZARRU'-NİŞÂNLARININ TERKİBİ
31. Terkip, 61b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ⁴⁰ جَعَلَ اللَّهُ تَعَالَى لِبَاسَ الْعَزِّ عَلَيْهِ HAZRETLERİNİN LÂYİK-ı TA'LİK-İ KÛBBE-İ FELEK-İ MİNÂ-FÂM OLAN NA'T-ı MÜRTECEL-İ FEYYÂZÂNELERİNİN TERKİBİ
32. Tahmis, 62b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ⁴¹ نَشَرَ اللَّهُ لِمَعَاتِ الْغَفْرَانِ عَلَيْهِ HAZRETLERİNİN YÂDIGÂR-ı KİYMETDÂR-ı AHLÂF OLAN NA'T-ı ŞERİF-İ 'UBÛDIYET-İ TAKVÂ-Şİ'ÂRÂNELERİNİN TAHMİSİ
33. Terkip, 63b	Sulţân-ı mağfûr müşârûn ileyh ⁴² تَقَبَّلَ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهُ اِدَاءَ مَا فَرَضَ عَلَيْهِ HAZRETLERİNİN MAŞDAR-ı FEYZÜ'L-FÜYÛZ OLAN ZEBÂN-ı CEVÂHIR-FEŞÂN-ı 'ÂŞİKÂNELERİNDEN ŞEREF-ZUHÛR İDEN NA'T-ı CELİL-İ İŞTIYÂK-EFRÛZ-ı Bİ-

³⁵ Allah, onu nurdan taçlarla süslesin.

³⁶ Allah, onun üzerine ihtişamının nuruyla görünsün.

³⁷ Allah, onun üzerine nimet dolu kadehleri dolaştırın.

³⁸ Allah, hamt sancağını onun üzerinde genişletsin.

³⁹ Allah, ona affın ve güvenliğin elbiselerini giydirdin.

⁴⁰ Allah, ona izzet elbisesini giydirdin.

⁴¹ Allah, ona başışlanma nurunu serpsin.

⁴² Allah, üzerine farz kıldığı ibadetlerden eda ettiklerini kabul eylesin.

		müdānileriniñ terkibi
34. 64a	Terkip,	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ⁴³ أفرغ الله تعالى قطرات اللطف عليه ḥāzretleriniñ tecellī-nümā-yı feṣāḥat oldukları bir münācāt-ı tazarru'-beyyināt-ı fārūkaneleriniñ terkibi
35. 64b	Tahmis,	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ⁴⁴ أوفد الله تعالى ملائكته الرحمة عليه ḥāzretleriniñ tevḥīd-āmūz-ı kā'ināt olan bir ğazel-i ḥaḳāyık-mümeṣṣil-i maḳbūl u ğüzīnleriniñ taḥmīsi
36. 65a	Tahmis,	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ⁴⁵ أورد الله تعالى حورالحسان عليه ḥāzretleriniñ tuḥfe-i girān-ḳiyemet ⁴⁶ -pīrāları olan ğazel-i vaḥdet-i müseccel-i ma'ārif-penāhileriniñ taḥmīsi
37. 66a	Tahmis,	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ⁴⁷ عطف الله تعالى قلب الحبيب عليه ḥāzretleriniñ cālib-i taḥsīn-i būlegā-yı maşrıḳ u mağrib olan ğazel-i bī-ḥalel-i maḥviyet-āyīnleriniñ taḥmīsi
38. 66b	Tahmis,	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ⁴⁸ أسهل الله تعالى جواز السراط عليه ḥāzretleriniñ bā'is-i tenşit-i ḳulūb-ı muvaḥḥidīn olan ğazel-i sālimu'l-'ilel-i müḥaḳḳikāneleriniñ taḥmīsi
39. 67a	Terkip,	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ⁴⁹ أظل الله تعالى عرش الرحمة عليه ḥāzretleriniñ melikū'l-kelām-ı ḥaḳāyık-nizām olan münācāt-ı ṣehvār-ı ḥāḳānileriniñ terkibi
40. 67b	Terkip,	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ⁵⁰ شكر الله تعالى له ثناء الناس عليه ḥāzretleriniñ ṣecere-i ṭayyibe-i fikr-i mülūkanelerinden nāme-yāfte olarak bir mīve-i nev-bāve-i kerāmet gibi lezzet-baḥş-ı edmiġa-i zā'iḳa-sencān-ı rūzigār olan bir münācāt-ı kibriyā intisāb-ı ṣehinṣāhileriniñ terkibi
41. 68b	Tahmis,	Sulṭān-ı mağfūr müşārün ileyh ⁵¹ أسبل الله تعالى نعمائه عليه ḥāzretleriniñ maṭla'-ı füyūzāt-ı Rabbāniyye olan zamīr-i bāriḳa-ārālarıñdan ḥurşid-i cihān-tāb gibi ṭulū' iden ğazel-i kerāmet-i müdellel-i 'ārifāneleriniñ taḥmīsi

⁴³ Allah, lütuf damlalarını onun üzerine döksün.

⁴⁴ Allah, rahmet meleklerini ona yollasın.

⁴⁵ Allah ona cennet güzelliğini bahşetsin.

⁴⁶ Bu kısım silinmiştir.

⁴⁷ Allah peygamberinin kalbini (şefkatini) ona yönlendirsin.

⁴⁸ Allah, onun sırttan geçişini kolaylaştırsın.

⁴⁹ Allah'ın rahmet tahtının gölgesi onun üzerine olsun.

⁵⁰ Allah, insanların ona olan övgüsünü artırsın.

⁵¹ Allah, ona nimetlerini versin.

42. Tahmis, 69b	Sulṭān-ı hikmet-nişār müşārün ileyh اسبل الله تعالى فيضه عليه ⁵² ḥazretleriniñ rū-şināsān-ı ‘uyūn-ı meḥaret-i ‘ālemyān olan bir ilāhī-i füyūzāt-ı nā-mütenāhī-i şehriyārileriniñ taḥmīsi
43. Terkip, 70b	Sulṭān-ı maḡfūr müşārün ileyh ḥazretleriniñ خلد الله تعالى رحمته عليه ⁵³ her kelime-i bedī‘ası müfessir-i ḥaḳīḳat u ḥikmet olan bir eṣer-i belāgat-güster-i ḥakīmāneleriniñ terkībi
44. Tahmis, 71a	Sulṭān-ı maḡfūr müşārün ileyh اوصل الله انوار مغفرته عليه ⁵⁴ ḥazretleriniñ naḳş-tırāz-ı levḥa-i ḥikmet olan mıṣra‘-i selāset-āheng-i pādīşāhāneleriniñ taḥmīsi
45. Tahmis, 72b	Sulṭān-ı maḡfūr müşārün ileyh غفرالله تعالى له ماشق عليه ⁵⁵ ḥazretleriniñ menba‘-i selsebīl-i kemālāt olan sīne-i ḥaḳāyık-ı defīnelerinde perverīş bularaḳ ābrū-yı belāgat itlākına şāyān bulunan ḡazel-i şeffāf u dil-nişinleriniñ taḥmīsi
46. Tahmis, 73b	Sulṭān-ı maḡfūr müşārün ileyh نثرالله تعالى جواهر الاحسان عليه ⁵⁶ ḥazretleriniñ gülistān-ı bī-naẓīr fikr-i belīgānelerinden bir gonca-i ḥoş-bū-yı leṭāfet gibi şeref-nümā-yı cihān-ı ‘irfān u şafā-baḥş-ı ‘uyūn-ı ‘ālemyān olan na‘t-ı şerīf-i mümtāz-ı nā-dīde-zemīnleriniñ taḥmīsi
47. Tahmis, 74a	Sulṭān-ı maḡfūr müşārün ileyh ḥazretleriniñ انعم الله تعالى بالجنه عليه ⁵⁷ bürhān-ı celīl-i feşāḥat u ḥikmet olan na‘t-ı şerīf-i ‘ālem-ārālarınıñ taḥmīsi
48. Tahmis, 75a	Sulṭān-ı maḡfūr müşārün ileyh اغدق الله تعالى سلسبيل الرحمة عليه ⁵⁸ ḥazretleriniñ maşriḳ-ı bedr-i belāgat olan ṭabī‘at-ı feyż-nāklerinden neşr-i şa‘şa‘a-i nūr iden ḡazel-i eşi‘a-efzālarınıñ taḥmīsi
49. Tesdis, 76a	Sulṭān-ı maḡfūr müşārün ileyh هون الله تعالى الحساب عليه ⁵⁹ ḥazretleriniñ mecrā-yı kevşer-i belāgat olan kilik-i reşāḳat-ı silk-i bedī‘ānelerinden cereyān iden bir maṭla‘-ı şeh-vār-ı irticāl-kārāneleriniñ tesdīsi
50. Tahmis, 77a	Sulṭān-ı maḡfūr müşārün ileyh ادراالله تعالى لبان الرحمة عليه ⁶⁰ ḥazretleriniñ maḥşül-ı deryā-yı ṭab‘-ı şāhāneleri olup raḡbet-şiken-i kıymet-i gevher-i yektā olan na‘t-ı iltimā‘-ārā-yı bī-naẓīriñ

⁵² Allah, yüce lütfunu ona bahşetsin.

⁵³ Allah, ona merhametini sonsuza kadar devam ettirsin.

⁵⁴ Allah, ona maḡfired nurlarını ulaştırın.

⁵⁵ Allah, ona zorluk çıkarmanı affetsin.

⁵⁶ Allah, ona iyilik mücevherlerini bahşetsin.

⁵⁷ Allah, ona cennetini ihsan etsin.

⁵⁸ Allah, ona lütfunun bolca akmasını sağlasın.

⁵⁹ Allah, onun hesabını kolaylaştırsın.

⁶⁰ Allah, rahmetini ona bahşetsin.

	taħmīsi
51. Terkip, 77b	Sultān-ı mağfūr müşārün ileyh انطق الله تعالى الكاتبين ثنا و عليه ⁶¹ ḥāzretleriniñ ma‘den-i yevāķīt-ı ma‘rifetu’llāh olan ḳalb-i şafvet-i celb-i şiddīkānelerinden nūr-ı cevher-i ḥaķīķat gibi tele’lū’ eyleyen na‘t-i celīl-i ‘āşīkāneleriniñ terkībi
52. Terkip, 78b	Sultān-ı mağfūr müşārün ileyh امصر الله تعالى مزن الرحمة عليه ⁶² ḥāzretleriniñ ravza-i mübāreke-i ṭab‘-ı şāhānelerinden serkeşide-i ‘ālem-i bālā-yı ḍarā‘at olan bir münācāt-ı sāṭi‘ü’l-ifāde-i mülūkāne ve keşirü’l-istifāde-i feyyāzāneleriniñ terkībi

4. III. Ahmed Şiirlerinin Tahmis, Tesdis ve Terkiplerine Dair Bazı Dikkatler

Ali Emîrî’nin III. Ahmed şiirlerine tahmis, tesdis ve terkip yazarken zemin şiirin nazım şekline göre hareket ettiği görülmektedir. Şiir bir gazel, mısra ve kıta ise tahmis; murabba ise terkip, müfret ve matla ise tesdis kaleme almıştır. Tahmislerde zemin şiirin her beytine bir bent yazıldığı dikkat çekmektedir. Buna göre eğer gazel beş beyitten oluşuyorsa tahmis de beş bentten müteşekkildir. Bir adet kıta ve bir adet mısranın tahmisinde durum değişmektedir.⁶³ Kıta tahmis edilirken son beyit esas alınmış ve her bentte tekrar edilmiştir. Mısra da ise tabii olarak esas alınan mısranın her bentte tekrarı söz konusudur. Tesdislerde durum biraz farklıdır. Zira matla ve müfrede tesdis yazıldığından bent sayısı zemin şiire bağlı değildir.⁶⁴ Tesdislerden üçü 10 bentten, biri 9 ve diğeri 8 bentten oluşmaktadır. Murabbalara yazılan 10 adet terkipte Ali Emîrî, dört mısra üzerine üçer mısra eklemek suretiyle bentlerini teşkil etmiştir. Bunu yaparken murabbanın ilk bendini ikiye ayırmış iki mısra üzerine beş mısra eklemiştir. Sonraki bentlerde böyle bir tutum görülmemektedir. Böylelikle üç bentten oluşan murabbanın terkipleri dört, dört bentten oluşan murabbanın terkipleri beş ve beş bentten oluşan bir murabbanın terkipleri altı bentle tamamlanmıştır.

Tahmis yazımının gereği olarak Ali Emîrî, zemin şiire bağlı kalmış kafiye ve aruz açısından zemin şiirin ölçüsüyle hareket etmiştir. Aruza hâkimiyet ve kafiye bulma açısından Ali Emîrî’nin başarılı şiirler yazdığı söylenebilir. Mana ve hayal açısından da zemin şiiri yakalamaya çalışan şairin, bu doğrultuda bazı girişimleri göze çarpmaktadır. İlk olarak III. Ahmed ile benzer söylem ve

⁶¹ Allah, kâtiplerin övgüsünü ona ulaştırısın.

⁶² Allah, rahmet bulutlarını onun üzerine indirsin.

⁶³ Mustafa Erdoğan, tek bir mısraın ele alınıp dört mısra eklemek suretiyle ortaya çıkan nazım şeklinin tahmis değil tazmin olduğu kanaatindedir. “Bu şekilde yazılan muhammeslere tahmis değil tazmin yoluyla yazılmış nazire muhammes” demenin daha makul olduğunu ifade etmektedir (Erdoğan, 2002, 18). Gibb, bir mısraya veya tek bir beytin tekrarına bağlı oluşturulan muhammeslerin mütekerrir tahmis olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir (Gibb, 1999, 75).

⁶⁴ “Şairler genelde bir gazelin matlasını tazmin ederek müseddes yazma yoluna gitmişler ve bu tarzda yazdıkları müseddeslere de tesdis adını vermişlerdir” (Kurnaz ve Çeltik, 2013, 295).

ifadelerde bulunmaya çalıştığı görülür. Aşağıya alınan bent bu durumu örneklemektedir.

Ey vücūd-ı bî-nazîri iftîhâr-ı şeyh ü şâb
 Ey cemâl-i bî-mişâli zübde-i ümmü'l-kitâb
 Ey hâbîb-i müctebâ ey şâfi'-i rûz-ı hisâb
Ey resûl-i hazret-i Haq ey seh-i 'âlî-cenâb
Nûr-ı pâkiñ zerresinden zerre oldu âfitâb

Bendin son iki mısrasında görülen nida ifadeleri Ali Emîrî tarafından taklit edilmiş ve “ey” seslenme ünlemi ile III. Ahmed’in şiirine eklenmeye çalışılmıştır. Bu suretle kafiye ile sağlanan ahenk pekiştirilmiştir. III. Ahmed’in şiirleri büyük oranda Allah’a yakarış ve peygamber sevgisi üzerinedir.⁶⁵ Tahmislerinde Ali Emîrî’nin bu muhteva zeminine uygun, acziyetin, günahkârlığın, şefaathat ve af talebinin dile getirildiği lirik şiirler kaleme aldığı görülür. Nitekim yukarıya alınan bent de bunu örneklemektedir.

Ali Emîrî, Osmanlı padişahlarına duyduğu sevgi ve saygısı dolayısıyla kaleme aldığı tahmislerinde padişahlığı ve şairliği bağlamında III. Ahmed’in övgüsüne de yer vermektedir.

Kelâm-ı Hân Aḥmed mevc-baḥşâdır mül-i ṭab‘a
 Virir cevân cenâb-ı Ḥaydar-âsâ düldül-i ṭab‘a
 Emîrî baq ne ‘âlî feyz ider ilkâ gül-i ṭab‘a
Ne ârâm eylemek mümkün Necîbâ bülbül-i ṭab‘a
Fiğân-ı şayḥa-i na‘t-i resûli durma inşâd it

[III. Ahmed’in şiirleri Ali Emîrî’nin şairlik tabiatını coşturur. Hz. Ali’nin atını harekete geçirmesi gibi III. Ahmed’in şiirleri de şairliğini harekete geçirip mizacına feyz ve bereket verir.]

Naẓmı Sulṭân Aḥmediñ oldu Emîrî pāk ü ḥâş
 Eyledi bâb-ı Ḥabîba’llâh’a kesb-i iḥtişâş
 Gösterir her na‘t-ı pâki böyle biñ ḳudsî ḥavâş
Aḥmedâ gel olmak isterseñ eger ğamdan ḥalâş
Ol Resûl’ün sünnetinde olasıñ şâhib-maḳâm

[Sultan Ahmed’in şiirleri orijinal ve tertemizdir. Bu suretle o peygamber kapısına ulaşmada merteye kat etti. Onun her naatı binlerce kutsî niteliklere sahiptir.]

Bazen zemin şiirin beytinden hemen önce “nasıl söylemiş, ne söylemiş, ne güzel söylemiş” vb. geçiş ifadeleriyle övgü sadedinde III. Ahmed’in şiirine

⁶⁵ Bu hususla ilgili bk. (İlhan, 2016, 12-23).

işarete bulunur. “Nazar kıl keşf ider nükteyi Hân Ahmed-i Yektâ”, “Kelâm-ı pāk-i Ahmed Hân’ı kıl gūş”, “Yazdı bu dört mışra’ı pek āb-dār”, “Āh idüp bu beyti tekrār eylesün her bir edīb”, “Emirî şādıkān itsün bu beyti kâlbe de mestūr”, “Bağ ne ‘ālīdir bu dört mışra’-ı tām”, “Bağ ne dir bu dört mışra’da o şāh-ı muhterem”, “Olsun evrādīñ bu dört mışra’ dehr-i fānide”, “Bağ ne dir bu dört mışra’da o sultān-ı cihān” mahlasın geçtiği bentlerde sıklıkla karşılaşılan geçiş ve övgü ifadeleridir. Aşağıdaki tabloda Ali Emirî’nin III. Ahmed’in şiirlerine yazdığı tahmis, tesdis ve terkiplerin listesi verilmektedir.

Tablo 2. Ali Emirî’nin III. Ahmed şiirlerinin tahmis, tesdis ve terkipleri⁶⁶

İlk Bent	Son Bent	Varak/ toplam bent
Cebīniñ maşrıq-ı mihr-i hüdādır yā Resūla’llāh Leb-i hikmet-feşāniñ cān-fezādır yā Resūla’llāh Kelāmiñ māye-i feyz-i şabādır yā Resūla’llāh <i>Ruḥuñ bir kıt’a-i nūr-ı Hudā’dır yā Resūla’llāh</i> <i>Dü-çeşmiñ hālet-efzā dil-küşādır yā Resūla’llāh</i>	Meded ey pādīşāh-ı a’zam-ı ma’müre-i dünyā Emān ey şehriyār-ı erḥam-ı maḥrüse-i ferdā ‘Ināyet it Emirî ḥasteye ey müşfik-i yektā <i>Kerem kıl ey Hudāvend-i şerif-i şoḥbet-i Mevlā</i> <i>Necīb’iñ derdine feyziñ devādır yā Resūla’llāh</i>	33b, 5
Vücüdūñ şems-i eflāk u zemindir yā Resūla’llāh Zuhūruñ iftiḥār-ı mā vü tındır yā Resūla’llāh Kelāmiñ lübb-i Qur’an-ı mübīndir yā Resūla’llāh <i>Cenābiñ ḥazret-i sultān-ı dīndir yā Resūla’llāh</i> <i>Cemāliñ maṭla’-i nūr-ı yakīndir yā Resūla’llāh</i>	Ḥulūs-ı kalb ile olmuş Emirî bende-i luṭfuñ Kuluñdur çākeriñdir müznib-i şermende-i luṭfuñ Amān yā faḥr-ı ‘ālem eyleme giryende-i luṭfuñ <i>Necīb-i zār u ‘āciz rü-siyeh cüyende-i luṭfuñ</i> <i>Turur bābıñda me’va’l-müznibindir yā Resūla’llāh</i>	35a, 4
Tarīk-i Ḥaqq’a nūruñ oldı rehber yā Resūla’llāh Zuhūruñ kıldı dünyāyı münevver yā Resūla’llāh Kelāmiñda ‘ayāndır feyz-i kevşer yā	Revādır çıksa eflāka Emirî āh u feryādīñ Ġarīk-i zūnb ü ‘iştān oldı zīrā kalb-i nā- şādīñ Meded yā seyyidü’l-kevneyn-i rehber	35a, 4

⁶⁶ Tahmislerin tümünün gösterilmesi makale sınırlarını aşacağından tablo oluşturulurken şiirlerin ilk ve son bentleri esas alınmış, Necīb’in mısraları italik karakterle gösterilmiştir. Şiirlerin yer aldığı varak numaraları ve bent sayıları da bir sonraki sütunda verilmiştir. Tahmislerin tümü ile ilgili münferit bir çalışma yürütülmektedir.

Resûla’llâh <i>Vücûduñda görindi sırr-ı ekber yâ Resûla’llâh</i> <i>Şuhûduñda bulındı nûr-ı evfer yâ Resûla’llâh</i>	eyle irşâdıñ <i>Necib-i zâre olsun cânibiñden luţf u imdâdıñ</i> <i>Ķatı muhtâc-ı ihsândır bu bî-fer yâ Resûla’llâh</i>	
Meded ey şehsüvâr-ı aĶdes-i meydân-ı Ķurbu’llâh Amân ey kişver-i raĶmetde bî-mânend-i şâhenşâh Ķabir-i cürm ü ‘iştânımda ey peygamber-i âgâh Zâ’fem rû-siyâhem teşneyem şermendeyem eyvâh <i>Zülâl-i şefĶatiñden eyle irvâ yâ Ķabîba’llâh</i> <i>Ķurutdı tâb-ı ‘iştân Ķalmadı tâĶat bu ‘âcizde</i>	Emîri ümmetiñdir ĶarĶ-âşâm u menâhîdir Geçirmiş ‘ömrini Ķafletle dilbend-i nevâhîdir Mu‘âşıra nazîri gelmemiş bir ‘abd-i sâhîdir Seniñ ancaĶ Ķuluñdur başĶa fi’li cümle vâhîdir <i>Zülâl-i şefĶatiñden eyle irvâ yâ Ķabîba’llâh</i> <i>Ķurutdı tâb-ı ‘iştân Ķalmadı tâĶat bu ‘âcizde</i>	36a, 9
Sen ol sultân-ı bâĶisin hayâtıñla Ķadem hemtâ ⁶⁷ Ebed mir’ât-ı Ķüsünüñdür ezel dîdârıña meclâ Vücûduñ dürre-i beyzâsına olmuş beĶâ deryâ <i>Şefî’ü’l-müznibîn ey şeh-i iĶlîm-i mâ evĶâ</i> <i>Ķadîş-i pâkiñi Sultân AĶmed eylemiş tuĶrâ⁶⁸</i>	Ķadîş-i raĶmet-âşârıñ tesellî baĶş ider her Ķâh Kebâ’ir ehliniñ sensin ümîdi yâ Resûla’llâh Emîri Ķâkeriñ ‘iştân ile âlûdedir eyvâh Bu menşür-ı emâna istinâdım var faĶat bi’llâh <i>Şefî’ü’l-müznibîn ey şeh-i iĶlîm-i mâ evĶâ</i> <i>Ķadîş-i pâkiñi Sultân AĶmed eylemiş tuĶrâ</i>	38a, 10
Ey vücûd-ı bî-nazîri iftiĶâr-ı şeyĶ ü şâb Ey cemâl-i bî-mişâli zübde-i ümmü’l-Ķitâb Ey Ķabîb-i müctebâ ey şâfi’-i rûz-ı Ķisâb <i>Ey resûl-i Ķazret-i ĶaĶ ey şeh-i ‘âlî-cenâb</i> <i>Nûr-ı pâkiñ zerresinden zerre oldı âfitâb</i>	Ey nişân-ı imtiyâzıñ <i>Ķul Ķüva’llâhu eĶad</i> Ey berât-ı teb’atiñ teblîĶ-i <i>AllâĶü’s-şamed</i> Bu Emîri ‘abdiñe iĶlâş u Ķubbuñdur sened <i>Bu Necib bî-Ķâreñe ey faĶr-i küll eyle meded</i> <i>İştîyâĶıñ âteşinden derd-mend oldı kebâb</i>	40a, 4
Başladı neşr itmege nevrüz-ı yektâ âb u	Nüş-ı mey ol nâzenîni eylemiş revnaĶ-	40b, 9

⁶⁷ Bu bent 5 beyitten oluşmaktadır.⁶⁸ Bu tesdisin bazı bentlerinin neşri ve diliçi çevirileri için bk. (Keskiner, 2012, 343-345).

tāb Oldı berfiñ hāne-i ārāmı ber-bād u hārāb İtdi bī-çāre biraz gerçi ‘inādı irtikāb <i>Nūrdan bir top ile maħv itdi anı āfitāb</i> <i>Bir gümüşden kal’a gördüm anda</i> <i>gizlenmişdi āb</i>	nişār Gerdeni billūr-veş olmuş Emiri tīb-dār Bir luğaz tanziminin hāqqında emr itseydi yār <i>Remz ile tavşifine böyle iderdim ibtidār</i> <i>Bir gümüşden kal’a gördüm anda</i> <i>gizlenmişdi āb</i>	
Amān yā hāzret-i Allāh bu ‘abd-i mücrimi şād it Mürüvvet kıl şefā’at kıl kuyūd-ı ğamdan āzād it Oğurken defter-i ğufrānı lūtfen nāmımı yād it <i>İrā’et eyle rūy-ı feyz-baħşın baña imdād it</i> <i>Nesim-i iltifātınla ğubār-ı hecri ib’ād it</i>	Kelām-ı Hān Aħmed mevc-baħşadır mül-i tīb’a Virir cevlān cenāb-ı Hāydar-āsā düldül- i tīb’a Emiri baħ ne ‘ālī feyz ider ilkā gül-i tīb’a <i>Ne ārām eylemek mümkün Necibā</i> <i>bülbül-i tīb’a</i> <i>Figān-ı şayha-i na’t-i resüli durma inşād</i> it	42b, 3
Mağarr-ı şevkdir ehl-i yakine meclis-i mevlid Bedeldir ğurfe-i huld-ı berine meclis-i mevlid Mağām-ı feyz-i a’zamdır zemine meclis-i mevlid <i>Şafā-baħş-ı velādır mü’minine meclis-i</i> <i>mevlid</i> <i>Feraħ-zādır kulüb-ı müslimine meclis-i</i> <i>mevlid</i>	Emiri mevlid-i pāk-i Resüla’llāh merğübdür O ‘ālī menkıbet ins ü melek nezdinde maṭlūbdür Göñülden feyz-i pāki dāfi’-i ekdār u āşübdür <i>Simā’-ı sīret-i mevlid Necibā emr-i</i> <i>maħbūbdür</i> <i>Żiyā virir vücūh-ı sāmi’ine meclis-i</i> <i>mevlid</i>	43a, 3
Cemāliñ ey hābīb-i hāşş-ı Mevlā öyle enverdir Sipihriñ māh u hürşidi aña nisbetle bī- ferdir Gelince vaşfiña hep ins ü cin mehbüt u muṭṭardır <i>Eyā maħbūb-ı Hāħ zāt-ı şerifiñ sırr-ı</i> <i>ekberdir</i> <i>Seniñle şadr-ı a’lā-yı risālet daħi eḫardır</i>	Emiri zünbümüñ miğdārına hāyrettedir deryā Şefi’im de faħat a’lāların a’lāsıdır hāħķā Nazar kıl keşf ider nükteyi Hān Aħmed- i Yektā <i>Ġariķ-i baħr-ı ‘işıyanem Necibā gerçi kim</i> <i>ammā</i> <i>Efendim eşfaħ u hem mücrimine rahmı</i> <i>ekşerdır</i>	43b, 5
Zülāl-i iltifātın kevşer-i Firdevs-i küdretdir Kelām-ı selsebiliñ revnaķ-ı gülzār-ı hılķatdır Vücūd-ı bī-mişāliñ şeb-çerāğ-ı kenz-i	Ne rütbe bu Emiri olsa da aşāma müstağraķ Şefi’ül-müzhibine beklerim elṭāfiñı muṭlaķ Vücūd-ı aķdesiñ kevneyne Mevlā	44b, 5

<p>rahmetdir <i>Cemāliñ ey nebī mir’āt-ı envār-ı sa’adetdir</i> <i>Nigāhiñ maḥz-ı feyz-i rahmet ü esrār-ı ru’yetdir</i></p>	<p>eylemiş revnaç <i>Sen olduñ istinādı ‘acizān-ı ümmetiñ ancak</i> <i>Cenābiñ bu Necib-i zāre dīvār-ı şefā’atdır</i></p>	
<p>Uğruña cān virmege ol bende kim niyyetlidir Bir pula şaymaz cihāni öyle bir devletlidir Nā’il-i luṭfuñ olan elbette pek şervetlidir <i>Cism-i pāk-i ḥazretiñ ğāyet ile kıymetlidir</i> <i>Her vecihden ṭal’at-ı esmā ile ziynetlidir</i></p>	<p>Bu Emiri vaşf-ı şāniñ ‘aciz ü ḥayrānıdır Āsitān-ı luṭfuñ ammā çaker-i giryānıdır Tütüyā-yı ḥāk-i pāyiñ ṭālib-i iḥsānıdır <i>Der-geh-i pākiñ ğubārı kuḥl-ı çeşm-i cānıdır</i> <i>Bu Necib’e kulluğūñ ğāyet katı rağbetlidir</i></p>	45a, 6
<p>Cemāliñ kā’inātıñ ziveridir Yegāne maṭlab-ı ins ü perīdir Bütün lāhütiyān bülbülleridir <i>Gül-i ḥoş-bū ruḥuñ reşk-āveridir</i> <i>Gülün aşlı seniñ rüyüñ teridir</i></p>	<p>Seni vaşf eylemişken Rabb-i Ğaffār Naşıl itmez Emiri ‘aczin ikrār Ne yapsın şevkiñ eyler sevķ-i güftār <i>Ķabā-yı vaşfıñ ilbāsa Necib-i zār</i> <i>Bu elfāzı getirdi pek cerīdir</i></p>	46a, 4
<p>Luṭf-ı Ḥaķ yār olsa bir şaḥşa cihān aḥbāb olur Her sözi sem’-i ḳıla gevher-i şeb-tāb olur Ḥār u ḥāşāke nażar şalsa gül-i şād-āb olur <i>Feyz-i Ḥaķ imdād itdükde ḳalem mizāb olur</i> <i>Ḷatre-i dād-ı Ḥudā’dan ḥavz-ı dil pür-āb olur</i></p>	<p>Ṭālib-i taḥķik olanlar buldı feyz-i zülminen Ey Emiri ḳaldılar şüret-perestān mürdeten Neşve-i ma’nā ile kesb-i ḥayāt eyler beden <i>Gel Necibā cür’a-i āb-ı ḥayāt-ı ma’niden</i> <i>Eyle nüş andan içenler şeyḥ olursa şāb olur</i></p>	46b, 4
<p>Gözünde ‘aşıkāniñ nem gerekdir Dili derd ü ğama maḳsem gerekdir Sürūra ṭālib olmaz ğam gerekdir <i>Göñül Ḥaķ derdine maḥrem gerekdir</i> <i>Belā-yı ‘aşķana hem-dem gerekdir</i></p>	<p>Emiri ‘aşķ ile ol mest ü medhüş Ḥaķiḳat zevķini itme ferāmüş Kelām-ı pāk-i Aḥmed Ḥān’ı ḳıl ğüş <i>Necibā dest-i feyz-i Ḥaķla mey-nüş</i> <i>Olan dil ‘iş-i cām-ı Cem gerekdir</i></p>	47b, 4
<p>Ey resül-i a’zam-ı kudret-şümül Raḥmet-i Raḥmān’a ey naşş-ı ḥuşül Buldı nūr-ı ‘aşķiña her kim duḥül Olmaz artık her dü ‘ālemde melül Vird ider bu nazmı erbāb-ı ‘uḳül</p>	<p>Ḥazret-i Ḥān Aḥmed-i ‘irfān-şi’ār Buldı ḥikmetle Emiri iştihār Yazdı bu dört mışra’ı pek āb-dār <i>Gül cemāliñ olduğma āşikār</i> <i>Āh-ı dil-süz bülbülāna oldı kār</i></p>	48a, 4

<i>Şu’le-i zāt-ı şerîfîñ yâ Resûl Tâb-bahş-ı dide-i ‘uşşâkdır</i>	<i>Bu Necîb-veş şad hezâr vardır hezâr Ruĥlarıñ mir’ât-ı pür-eşvâkdır</i>	
Oldı peydâ ma’den-i ĥikmetde yektâ bir güher ⁶⁹ Ĥâşilâtın bir yire cem’ eyledi yâ baĥr ü ber Yâ zuhûra geldi bu şeh-levĥa-i ĥudsi hüner Ĥatt-ı Sultân Ahmed’e ĥayrân olur cinn ü beşer <i>Oldı işbu mışra‘-i na‘t-ı celîl ü mu‘teber Kilk-i Sultân Ahmed ibn-i Ĥân Meĥmed‘den eşer</i>	Şanki koymışdur ĥurûfî dürr ü gevher şekline Ey Emîrî belki bir rûĥ-ı muşavver şekline Reng-i ĥibri beñzemiş müşg-i mu‘atĥar şekline Virmiş imdâd-ı İlähî zîb ü zîver şekline <i>Oldı işbu mışra‘-i na‘t-ı celîl ü mu‘teber Kilk-i Sultân Ahmed ibn-i Ĥân Meĥmed‘den eşer</i>	49a, 10
Nev-bahârîñ feyzi virdi kâ’inâta zîb ü fer Sebz-renk oldı zemîn eşküfe-pîrâ her şecer Eyledi ‘azm-i gülistân ĥalk-ı ‘âlem ser-be-ser Oldı hem-râĥım benim de bir cüvân-ı nükte-ver <i>Biz şafâ ile neşâd-âbâdı itdik çün maĥar Saña da ey ĥam ‘adem-âbâda lâzımdır sefer</i>	Şebnem-i berrâĥa ‘aks itdikçe nûr-ı âfitâb Her biri elmâs-ı raĥşân şeklin eyler iktisâb Gülşen-i ‘âlem Emîrî buldı feyż-i bî-ĥisâb Oldı güyâ her çiçek yâĥût-ı aĥmer dürr-i nâb <i>Biz şafâ ile neşâd-âbâdı itdik çün maĥar Saña da ey ĥam ‘adem-âbâda lâzımdır sefer</i>	50b, 9
Bu miĥnet-gehde dil-ĥvâĥ üzre kimse kâmrân olmaz Göñül naĥlinde şehbâz-ı sürûra âşiyân olmaz Esîr-i ĥayd-ı miĥnet olmadıĥ ĥiç bir zamân olmaz <i>Hücûm-ı ceşş-i ĥamdan baña bir keĥf-i emân olmaz Sirişk-i dide ĥün oldı ki ĥiç bir dem nihân olmaz</i>	Düşün rûz-ı cezâyı ey Emîrî hevli vâfirdir Saña a‘şâb-ı cismiñ her biri bir ĥaşm-ı zâhirdir O yerde ĥâkim-i muĥlaĥ cenâb-ı Rabb-i kâdirdir <i>Varınca ‘arşa-gâĥ-ı ĥaşre kim şâĥ u gedâ birdir Cevâbıñ var mı anda ey Necîb ketm-i zebân olmaz</i>	52b, 5
Şanma kim mest ü ĥarâb-ı gerdiş-i peymâneyiz Dil-ĥarâb olmaĥla ma‘mûruz ‘aceb vîrâneyiz Gerçi sermestiz faĥaĥ müstaĥni-i	Zîr ü bâlâya naĥar şaldıĥça çeşm-i dil müdâm Ĥudret-i Mevlâ ‘ayân eyler niżâm u intizâm Gülşen-i dehri Emîrî eyledim teftîş-i	53b, 4

⁶⁹ Bu tesdisin neşri ve diliçi çevirisi için bk. (Keskiner, 2012, 346-352).

<p>meyhāneyiz</p> <p><i>Sāgar-ı ‘aşk ile her dem neş’e-ver mestāneyiz</i></p> <p><i>Vaktimiz yok şahv için biz dā’imā sekrāneyiz</i></p>	<p>tām</p> <p><i>Dost hevāsından Necibā yokdur özge bir merām</i></p> <p><i>Fî'l-ḥaḳīka böyledir ḫāl ğayriye bīġāneyiz</i></p>	
<p>Sinede cevlāna geldi derd-i bī-pāyān-ı ‘aşk</p> <p>Merkez-i ceyšē hücüm oldu yine meydān-ı ‘aşk</p> <p>Rekz olundu burc-ı ḳalb üzre livā-yı şān-ı ‘aşk</p> <p><i>‘Ālem-i mülk-i derūnum zābṭ idüp cānān-ı ‘aşk</i></p> <p><i>Şahñ-ı dilde ḫükmin icrā eyledi sultān-ı ‘aşk</i></p>	<p>‘Aşk-ı Mevlā’dır Emiri ādeme lāyīḳ olan</p> <p>Ḥāzret-i Allāh’a rabṭ-ı ḳalb ider ‘āşīḳ olan</p> <p>Baḳ naşıl eyler te‘ālā ‘aşk ile fā’iḳ olan</p> <p><i>Naḳl-ı ‘ömrin bezl ider ma‘şūḳ için şādīḳ olan</i></p> <p><i>Ey Necib itmez tereddūd cān virür ḳurbān-ı ‘aşk</i></p>	54a, 4
<p>Ḥāḳīḳat gülşeni zat-ı şerīfīñ küyüdır ancaḳ</p> <p>O küy-ı raḫmetiñ feyz-i ilāhī cüyüdır ancaḳ</p> <p>O cüyüñ da şefā‘at silsilesi şuyüdır ancaḳ</p> <p><i>Gül-i zibā cenāb-ı ḫāzretiñ ol rüyüdır ancaḳ</i></p> <p><i>Zebān-zed müşk-i rümī de o verdiñ büyüdır ancaḳ</i></p>	<p>Vežāndır bād-ı raḫmet gülşen-i sīr-āb-ı luṭfında</p> <p>Emiri kevşeriñ feyzi ‘ayāndır āb-ı luṭfında</p> <p>Şefā‘at reng ü bñ olmuş gül-i şād-āb-ı luṭfında</p> <p><i>Necib-i derd-mend kemter ḳulıdır bāb-ı luṭfında</i></p> <p><i>Kerem ḳalmaḳ ḳadimī aña luṭf-ı ḫüyüdır ancaḳ</i></p>	54b, 4
<p>Ey göñül zühd-i riyāyı ‘aşḳa tebdil itmediñ</p> <p>Mürşid-i seccāde-i irşāda tebcil itmediñ</p> <p>Ḥān-kāh-ı ‘aşḳda tekbir ü tehlil itmediñ</p> <p><i>Ey göñül sen maṭlab-ı a‘lāyı taḫşil itmediñ</i></p> <p><i>Var ise zād-ı reh-ı ‘uḳbāyı tekmil itmediñ</i></p>	<p>Naḳş-bend-i ‘ālem-i imkān olan Rabb-i mucib</p> <p>Ey Emiri herkese feyz ü necāt itsün naşib</p> <p>Āh idüp bu beyti tekrār eylesün her bir edib</p> <p><i>Ey göñül bir dem leb-i iḳbāl ile mişl-i Necib</i></p> <p><i>Küşe-i seccāde-i ‘irfānı taḳbīl itmediñ</i></p>	55b, 4
<p>Ey dil bu cihān mülküne seyrāne mi geldiñ</p> <p>Teftiş-i serāperde-i imkāna mı geldiñ</p> <p>Ey bülbül-i ḫoş-nefḫa gülistāna mı geldiñ</p> <p><i>Ey ‘āşīḳ-ı şeydā yine divāne mi geldiñ</i></p> <p><i>Maḳşūd ḳokusın almaġa meydāna mı</i></p>	<p>Ḥān Aḫmed-i şāliş o şehin-şāh-ı mu‘allā</p> <p>Nüş itdi ḫāḳīḳat ḳadeḫinden mey-i ma‘nā</p> <p>Keşf eyler Emiri anı bu nazm-ı dil-ārā</p> <p><i>Sāḳi-i ezel şerbetini şundı Necibā</i></p> <p><i>Bu neş’eyi izḫār ile mestāne mi geldiñ</i></p>	56a, 4

<i>geldiñ</i>		
<p>Marîz-ı ‘aşkıñam Loğmân-ı cân-ı müstemendimsiñ</p> <p>Zebûn-ı hicriñem şayyâd-ı tab‘-ı derd-mendimsiñ</p> <p>Şikâr-ı çeşmiñem bir şâh-bâz-ı ser-bülendimsin</p> <p><i>Esîr-i zülfüñem kâkül perîşân bir efendimsiñ</i></p> <p><i>Dil-i dîvâneme zencîr-zen şâhib-kemendimsiñ</i></p>	<p>Hümâyûn-nuţk-ı pāk-i hâzret-i Hân Ahmed-i mağfûr</p> <p>Lisân-ı aşdıķada olsa şâyandır eger mezkûr</p> <p>Emîri şâdıķân itsün bu beyti ķalbe de meşţur</p> <p><i>Gerek cevriñle mağzûn it gerek lutfuñla ķıl mesrûr</i></p> <p><i>Gerek ağlat gerek güldür efendimsiñ efendimsiñ</i></p>	56b, 4
<p>‘Āleme Qur‘ân gibi itdiñ nüzûl</p> <p>Ka‘inâtıñ maķşadı buldı huşûl</p> <p>Derk-i envârıñda ķaşırır ‘ukûl</p> <p><i>Berķ urup nûr-ı cemâliñ yâ Resûl</i></p> <p><i>Pür-zîyâ ķıldı cihâmı şağ u şol</i></p>	<p>Bu Emîri ķaldı mecrûh u ğarîb</p> <p>Derdine dermân iden yođ bir tabîb</p> <p>İştîyâķıñ koymadı tâb u şekîb</p> <p><i>Nâ-tüvândır çâker-i zârîñ Necîb</i></p> <p><i>Ėut eliñ ķaldır saña itsün vüşûl</i></p>	57b, 6
<p>İşte mevcûdât-ı Rabb-i lem-yezel</p> <p>İşte târiķ-i ümem işte düvel</p> <p>İşte gülzâr-ı cihân işte milel</p> <p><i>Ey gül-i pākîze-i sırr-ı ezel</i></p> <p><i>Gelmedi mânend-i zâtıñ bir güzel</i></p>	<p>Ey cemî‘-i enbiyâya hâtime</p> <p>Aldı eţrâfım kuyûd-ı mużlime</p> <p>Bir nigâh it bu Emîri âşime</p> <p><i>Yâ Resûla’llâh Necîb-i mücrime</i></p> <p><i>Ėıl kerem tâ irmeye aşlâ hâlel</i></p>	58b, 6
<p>Bir tıtuşmuş tã‘ir-i bî-lâneym ben yâ Resûl</p> <p>Şevķ ile mehcür-ı âb u dâneym ben yâ Resûl</p> <p>Öyle süzânem ki âteş-hâneym ben yâ Resûl</p> <p><i>Şem‘üñe pervâneym koy yanayım ben yâ Resûl</i></p> <p><i>Feyzüñe ‘atşâneym şun kanayım ben yâ Resûl</i></p>	<p>İtmedim hüsn-i ‘amel kesbin Emîri i‘tiyâd</p> <p>Eyledim dâ‘im haţâ üstinde ısrâr u ‘inâd</p> <p>Yâ Hâbîba’llâh mürüvvet ķıl meded feryâd u dâd</p> <p><i>Nim nigâh-ı cevr ile olsun Necîb âbâd u şâd</i></p> <p><i>Lutf u ihsân it katı vîrâneym ben yâ Resûl</i></p>	59b, 5
<p>Āşîyânân-ı cihân bigânesidir bu gönûl</p> <p>Şoğbet-i bezm-i ezel dîvânesidir bu gönûl</p> <p>Murğ-ı ‘aşkıñ âteşin bir lânesidir bu gönûl</p> <p><i>Şem‘-i zât-ı kibriyâ pervânesidir bu gönûl</i></p>	<p>NaĖl-i tedbiriñ dilersin dest-i a‘dâ dirmesün</p> <p>Bâđ-ı maķşûduñ Emîri yâ gül-i ğam virmesün</p> <p>Şaķla sırrıñ öyle kim fikri Ėasûduñ irmesün</p> <p><i>Hücre-i kalbiñ Necîb Ėıfz eyle ağyâr</i></p>	60a, 3

<i>Feyz-i esrâr-ı Hudâ kâşânesidir bu gönül</i>	<i>girmesün Zira kim Sultân-ı ‘aşkuñ hânesidir bu gönül</i>	
Ey habîb-i bî-nazîr-i kibriyâ Ey şeffî-i müznibîn-i mâ-sivâ Ey ümîd-i a‘zam-ı pîr ü fetâ ‘Âcizem zûnb ü ha‘âdan yok rehâ Eylerem bu nazm ile ‘arz-ı recâ ‘Âcizân-ı ümmete rûz-ı cezâ İt nigâh eyle ‘inâyet yâ Resûl	Ey Emîrî ‘ömrüm olmuşdur tebâh Gıtdim elden şefkat itmezse o şâh Eylerem bu dört mışra‘a nigâh <i>Olmuşam ‘işyânla gerçi rû-siyâh</i> <i>Hâlimiz düşvârdır şad güneş âh</i> <i>Faḥr-i ‘âlemdir Necîb bize penâh</i> <i>İt nigâh eyle ‘inâyet yâ Resûl</i>	61a, 5
Faḥr-i ‘âlemdir habîb-i kibriyâ-yı müste‘ân Ḥalk olundu nûr-ı pâkinden zemîn ü âsumân Kıssa-i mevlûdına müştâkdur kerrübiyân Mevlid-i pâk-i Resûla’llâh’dır dünyâya cân Bağ ne dir Ḥân Aḥmed-i şâliş şeh-i mu‘ciz-beyân <i>Ey derûni âteş-i ‘aşk-ı resûl ile yanan</i> <i>İstimâ‘-ı mevlid-i pâk-i Resûl’e ḥâzîr ol</i>	Mevlid-i pâk-i Resûla’llâh’a eyle ilticâ Ḥâkidir ol meclisiñ çeşme Emîri tütüiyâ Kıl bu dört mışra‘ ile âdâb-ı ‘ubdiyyet edâ <i>Rûy-ı câna saç gül-âb-ı na‘t-ı pâk-i Muştafâ</i> <i>Micmer-i dilde ‘âbîr-i şevki yak ol pür-zîyâ</i> <i>Şerbet-i ‘aşk-ı Resûl’e kıl Necîbâ e’sşelâ</i> <i>İstimâ‘-ı mevlid-i pâk-i Resûle ḥâzîr ol</i>	61b, 4
Ey velîler mefḥarî mümtâz-ı mecmû‘-ı enâm Ey ḥafîler rehberi sultân-ı rahmet-ittisâm Ey dü-‘âlem zîveri şâhen-şeh-i yektâ-makâm <i>Ey nebîler serveri maḥbûb-ı ins ü ḥâş u ‘âm</i> <i>Kıl şefâ‘at bendeñe cürm ile olmayam melâm</i>	Nazmı Sultân Aḥmediñ oldı Emîri pâk ü ḥâş Eyledi bâb-ı Ḥabîbu’llâha kesb-i ihtişâş Gösterir her na‘t-ı pâki böyle biñ kudsi ḥavâş <i>Aḥmedâ gel olmak isterseñ eger gamdan ḥalâş</i> <i>Ol Resûl’ün sünnetinde olasıñ şâhib-makâm</i>	62b, 5
Mefḥar-ı âl-i ‘abâya ‘âşıqam Ḥazret-i nûr-ı duḥâyâ ‘âşıqam Ser-firâz-ı mâ-sivâyâ ‘âşıqam ‘Âşıqam sems-i hüdâyâ ‘âşıqam Hem bu beyt-i cân-fezâyâ ‘âşıqam <i>Zât-ı pâk-i Muştafâ’ya ‘âşıqam</i> <i>Cân ile faḥrûl-verâyâ ‘âşıqam</i>	Ey Emîri itsün ol şâhi bekâm Cennet ü rû’yetle ḥayy-ı lâ-yenâm Bağ ne ‘âlîdir bu dört mışra‘-ı tām <i>Eşigiñde ‘abd-i memlûk ol müdâm</i> <i>Ondan özge yokdur i‘lâm-ı merâm</i> <i>Salṭanat budur Necîbâ bil tamâm</i> <i>Şimdi zât-ı müctebâyâ ‘âşıqam</i>	63b, 4

<p>Ḥudāyā sensiñ ol Ḥallāk u Raḥmān Seniñ elṭāfiña yoq ḥadd ü pāyān Seversiñ ‘aczin ikrār itse insān İder Sultān Aḥmed Ḥān-ı zī-şān Bu müfredle niyāz-ı luṭf u iḥsān <i>İlāhī ‘ācizem za’fım nümāyān</i> <i>Hemān iḥsānına ḫaldım efendim</i></p>	<p>Raḥimā sensiñ ol bī-miṣl ü enbāz Emiri ‘abdiñ itsün ‘afvıñ iḥrāz Bu dört mıṣra’ı ḫıldım ḫalbe dem-sāz <i>Ḳabūl-ı der-gehiñ maḥbūb-ı ser-bāz</i> <i>Olurlar fā’iḳü’l-aḫrān u mümtāz</i> <i>İlāhī ḫıl Necīb’i vāḫıf-ı rāz</i> <i>Hemān iḥsānına ḫaldım efendim</i></p>	64a, 3
<p>Ġafletde niçün ey dil kāhil oturursuñ Müstaġraḫ-ı ālām olaraḫ böyle çürürsüñ Ḳıl tevbe ṣadūḫ ol naḫar eyle ne görürsüñ <i>Dil-beste olup cānib-i Mevlā’ya ṭurursuñ</i> <i>Maḫşūda vüṣūl saña nümāyān ola bir gün</i></p>	<p>Tezyin-i şifāt eyler ise ‘aşḫ ile her kim Dīvān-ı mükāfata olur lāyıḫ-ı taḫdīm Bu ḫavle Emiri gibi ol sen daḫi teslīm <i>Merd nāmı Necībā aña şāyeste olur kim</i> <i>Kānūn-ı maḫabbetde o sūzān ola bir gün</i></p>	64b, 5
<p>Bülbül-i ‘aşḫ oldı seyr it bu göñül pervānesin Ġoncası şem’-i rızadır gör cihān ferzānesin Lāne-i tevḫīd bildi mā-sivā ḫāşānesin <i>Buldı zıḫru’llāh ile dil murġı şimdi lānesin</i> <i>Līma’allāh evcine ḫondı görüp cānānesin</i></p>	<p>Ey Emiri sırr-ı ‘aşḫ’ullāhı izḫār eylediñ Şayḫa-i dil-sūz-ı zıḫru’llāhı tekrār eylediñ ‘Ālemi ḫikmet rumūzından ḫaber-dār eylediñ <i>Gülşen-i tevḫīd-i Ḥaḫḫ’da keşf-i esrār eylediñ</i> <i>Bülbül-i şeydā mısın ayā Necībā yā nesin</i></p>	65a, 4
<p>Kim imiş aña edeb iḫlīminiñ ‘allāmesin ‘İlme sa’y eyler donandırmaz cemāl ü cāmesin Keşer-i ‘ilm-i ledünne lüle eyler ḫāmesin <i>Mekteb-i ‘irfān içinde okuyan ‘aşḫ nāmesin</i> <i>Çeşme-i feyż-i Ḥudā’dan ṭoldurur peymānesin</i></p>	<p>Baḫşe ‘ācizdir Emiri bunda ḫüssād-ı lecüc Ehl-i himmet ḫayd-ı nāsütiyyeden eyle ḫurüc Pāye-i ḫadri olur hem-sāye-i zātü’l- bürüc <i>Şāhid-i ḫaşrı anuñ kim ide a’lāya ‘uruc</i> <i>Sāye mi şala Necīb dünyāya bir de şanasın</i></p>	66a, 3
<p>Hezārāndır cemende nāzır-ı mir’āt-ı feyż- i gül Aña bir başḫa ḫālet baḫş ider şevḫ-i cemāl-i gül Şafā senden dem-i vüṣlatda eyler baḫ naşıl gulḫul <i>Niḫābın ḫonca rüyından giderdikde aña</i></p>	<p>Ḥaḫıḫat baḫriniñ ḫavvāşı oldum sa’y u ḫayretle Taḫarrī eyledim lü’lü’-i feyzi dest-i himmetle Emiri añladım ‘avn-i cenāb-ı Rabb-i ‘izzetle <i>Bu dürr-i remz-i ‘aşḫa sen de rāġıbsın</i></p>	66b, 3

<i>bülbül</i> <i>Olup hayrân tolar ‘âlem anuñ zâr u fiğânından</i>	<i>şadâkatle</i> <i>Necibâ dil şadefdür añla tevhiðini nişânından</i>	
Ey kerîm-i a‘zam-ı vaðdet-nişân Ey haķikî pâdişâh-ı kün fekân Ķudretiñden zerredir kevn ü mekân Ĥâme-i Ĥân Aĥmed-i mu‘ciz-beyân Oldı bu tevhið ile ĥikmet-feşân <i>Zikriñ ile olmuşam raţbü’l-lisân</i> <i>Yâ ġiyâse’l-müştağışin el-amân</i>	‘Anber-i hoş-bü degildir böyle tîb Nazm-ı şeħle kıl Emîri kesb-i zîb Nuţkıdır bu dört mışra‘-ı muşib <i>İki ‘âlemde eyâ Rabb-i mucîb</i> <i>Herkesiñ maķşûdını eyle naşib</i> <i>Zerre-i ‘aşkıñ niyâz eyler Necib</i> <i>Yâ ġiyâse’l-müştağışin el-amân</i>	67a, 6
Olmadı bir tâ‘atim dünyâda maķrûn-ı rızâ Defter-i a‘mâlim oldı mecmû‘-ı zûnb ü ĥaţâ Merkez-i ‘ubdiyyeti itmek gerek insâna câ Añladım bu nükteyi oldum ‘alâ‘iğden rehâ Eyledim bu müfred-i raşşanı taḅ‘a reh-nümâ <i>Giceler bîdâr olup şad cân ile kıluḅ recâ</i> <i>Zâhir ü bâtın umûrum isterem ilâhîden</i>	Hâzret-i Ĥân Aĥmed-i şâlis şeħ-i ‘âlî-himem Eyleyüp cândan niyâz-ı kibriyâ-yı zûl-kerem Bağ ne dir bu dört mışra‘da o şâh-ı muḥterem <i>‘Âķibet ber-kâm olur Ĥaķ‘dan uman derdine em</i> <i>İrişür dermân der-i Mevlâ‘da ol şâbit-ķadem</i> <i>İĥtiyâciñ ‘arzıña olsun Necib çeşmiñde dem</i> <i>Zâhir ü bâtın umûrum isterem ilâhîden</i>	68a, 4
Feyz-i zikru’llâhı kalb-i merd-i zî-şânda ara İsm-i a‘zam sırrımı mühr-i Süleymân‘da ara Çâre-i derd-i dili dermân Loķmân‘da ara <i>Vaşl-ı yâre himmeti gel pîr-i ‘irfânda ara</i> <i>Vech-i pâk-i ru‘yeti mir‘ât-i imânda ara</i>	Çeşm-i ber-ĥâk ol ĥuzûr-ı mürşid-i zî-şâna gel Ey Emîri merkez-i ‘abdiyyet-i Raĥmân‘a gel Mecma‘-ı envâr-ı zikru’llâh-ı feyz-efşâna gel <i>Ṭavķ-ı ‘aşkı gerdem-i ĥarka taķup meydâna gel</i> <i>Fevz ü maķşûdı Necibâ sen bu divânda ara</i>	68b, 5
Olsun müdâm ağızında dil ezķâr-ı hû yâ hû ile Tezyife kalbiñ sa‘yi kıl ġüftâr-ı hû yâ hû ile Bul feyz-i Ĥaķķ‘ı muttaşıl iķrâr-ı hû yâ hû ile <i>Ṭoldur cihâni ey ġöñül tekrâr-ı hû yâ hû</i>	Her zerre-i ĥikmet-nişân her kaṭre-i ‘ibret-feşân Ĥürşid ü mâh u aĥterân el-ķışşa arz u âsumân Eyler Emîri hep ‘ayân esrâr-ı ĥayy-ı müste‘ân <i>Hû ile toľmuşdur cihân bu sırra sen itme</i>	69b, 5

<i>ile</i> <i>Tā ki münevver ola dil envār-ı hū yā hū ile</i>	<i>gümān</i> <i>Eyle Necibā gel figān tekrār-ı hū yā hū ile</i>	
Ğurūb eyler semāda şems-i tābān Olur āfil zemīnde ħüsn-i ħübān Bu yolda oldu cārī ħükm-i Yezdān Müsāfirdir cihānda cümle insān Yazar bu beyti Aĥmed Ĥān-ı zī-şān <i>‘Āzīzim eyledik çün ‘azm-ı cānān</i> <i>Vedā’ olsun vedā’ el-ħükmü li’llāh</i>	Cihān degmez beliyāt-ı şīkāka Emirī olma ma’il tūmtūrāka Bu dört mısrā’ı yaz tāk u revāka <i>Yanar muĥlişleriñ nār-ı firāka</i> <i>Şabāĥ-ı ĥaşre dek bu ihtirāka</i> <i>Necibā ağlayalım iftirāka</i> <i>Vedā’ olsun vedā’ el-ħükmü li’llāh</i>	70b, 4
Ĥam oldu kāmetim yoĥ meyl-i ebrū ‘abd-i ‘ācizde Dükendi ārzū-yı ĥāl ü gīsū ‘abd-i ‘ācizde Mübeddel oldu za’fa tāb-ı bāzū ‘abd-i ‘ācizde <i>Cihānda ĥalmadı ĥırş-ı tekāpū ‘abd-i ‘ācizde</i> <i>Ġinā geldi tüvān yoĥ ba’d-ezīn bu ‘abd-i ‘ācizde</i>	Cihān gerçi Emirī ravza-i zevĥ ü meserretür Faĥat iĥbāl ü şervet olmasa dār-ı felāketür Olan insāna elzem ħüsn-i aĥlāk u ‘ibādetür <i>Beĥā müjde vücūd-ı Ādem’e dünyā muvaĥkatür</i> <i>Ġinā geldi tüvān yoĥ ba’d-ezīn bu ‘abd-i ‘ācizde</i>	71a, 9
Şādīĥ ol Mevlā nedīm-i nükte-dān itsün seni Nükte-i ‘ilm-i ledünne tercümān itsün seni Ĥikmet-efrūz-ı rumūz-ı ‘ārifān itsün seni <i>Āşinā-yı bezm-i yār ol pūr-figān itsün seni</i> <i>Ĥizmet it pīrān-ı ‘aşĥa feyze kān itsün seni</i>	‘Ālem-i imkānda olmaksā merāmīñ feyz-yāb Meclis-i rindān-ı feyz-ā-feyze eyle intisāb Eyleme nūş-ı pey-ā-peyden Emirī ictināb <i>Sāġar-ı şahbā-yı ‘aşĥ ile Necibā neş’e-yāb</i> <i>Ol tamāmen tā ki āzād-ı cihān itsün seni</i>	72b, 6
Faĥr-i ‘ālemdir bu imkān kenziniñ dūr-dānesi Oldı şem’-i ħüsnünün şems ü kamer pervānesi Ĥudsiyān olmuş ser-ā-pā ‘āşīĥ-ı dīvānesi <i>Ĥazret-i maĥbūb-ı Ĥaĥ ĥubl-i rūsūl şāhānesi</i> <i>Nūr-ı pāk ile münevverdür bu dil kāşānesi</i>	Cān fedā olsun seniñ uğruñda ey ‘ālī ĥabīb Ey ĥabīb-i bī-nazīr-i ĥazret-i Rabb-ı mucīb Bu Emirī’niñ yamandır ĥālī ĥalmışdır ġarīb <i>Yā Resūla’llāh ġaribiñdir seniñ mücrim Necīb</i> <i>Nā’il it rüz-ı cezā āña şefā’at kānesi</i>	73b, 4
<i>Küntü kenziñ ey muĥaddes ey mu’allā</i>	Bu Emirī görmemişdi böyle bir derd-i	74a, 4

<p>gevheri</p> <p>Gelmemiş mişliñ cihân halk olduğı demden beri</p> <p>Müşteri olsa ‘aceb mi cân ile ins ü perî</p> <p><i>Ey cemâli burc-ı hüsniñ âfitâb-ı enveri</i></p> <p><i>Rüşen oldı mihriñe mâh olduğıcün müşteri</i></p>	<p>‘acîb</p> <p>Her kuşurum vaz’-ı meydân itmege var biñ rakîb</p> <p>Yâ Resûla’llâh utandırma beni kaldım ğarîb</p> <p><i>Bir ğarîb-i derd-mendiñdir seniñ mücrim Necîb</i></p> <p><i>Yoluña şad cân ile olsun fedâ cân u seri</i></p>	
<p>Emel altun kadehlerle içirdi âdeme zehri</p> <p>Ħakâyık-bîn-i eşyâ ol ‘uyunuñdan akit nehri</p> <p>BeĦâyâ olmasa münceç çekilmez ‘âlemiñ Ħahri</p> <p><i>Olur bir gün Ħarâb-ender-Ħarâb bu Ħâne-i dehri</i></p> <p><i>Bütün maĦv u fenâdan Ħişşe yaptı ‘âlemiñ şehri</i></p>	<p>Emîri ehl-i teslim ol atıl meyâna şıdık ile</p> <p>Ħadem baş şâh-râh-ı meslek-i merdâna şıdık ile</p> <p>İriş miĦât-ı ‘îd-i vuşlat-ı cânâna şıdık ile</p> <p><i>Bu gün sa’y eyle ĦaĦĦ’a cânını Ħurbâna şıdık ile</i></p> <p><i>Necîbâ geldi gitdi yevm-i ‘ömrüñ zuhrı vü ‘aşrı</i></p>	75a, 4
<p>RiĦte şâfi gümüşden pençesi</p> <p>Böyle dil-ber münteĦabdur bencesi</p> <p>Dil-berândır bâĦ-ı Ħudret Ħoncası</p> <p>Ħoş gelir taĦ’a miyânıñ incesi</p> <p><i>Ħadd-i dil-ber gibi dil eglencesi</i></p> <p><i>Ħam-güsârem Ħara Ağaç baĦçesi</i></p>	<p>RûĦ şeklin kesb ider anda nesîm</p> <p>Gösterür bir başka Ħâşşiyet şemîm</p> <p>Ey Emîri cân bulur taĦ’-ı selîm</p> <p>Zîr ü bâlâsında var feyz-i ‘amîm</p> <p><i>Ħadd-i dil-ber gibi dil eglencesi</i></p> <p><i>Ħam-güsârem Ħara Ağaç baĦçesi</i></p>	76a, 8
<p>Ħâmem dem-â-dem na’tiñi eyler</p> <p>MuĦammed Muştafâ</p> <p>NuĦkum şenâ-yı pâkiñi söyler</p> <p>MuĦammed Muştafâ</p> <p>Çeşmim mübârek vechiñi gözler</p> <p>MuĦammed Muştafâ</p> <p><i>Rûy-ı Ħudâ mir’âtiñi göster MuĦammed Muştafâ</i></p> <p><i>Dil sen şerifiñ vaşlını ister MuĦammed Muştafâ</i></p>	<p>Olmuş Emîri dâ’imâ muĦtâc-ı iĦsân u ‘atâ</p> <p>Zîrâ ki şun’ıdır aña taĦşil-i âşâm u ĦaĦâ</p> <p>Lâyık degül ol bî-nevâ maĦzûn ola rûz-ı cezâ</p> <p><i>Sen şâhi itmişdir Ħudâ sultân-ı cümle enbiyâ</i></p> <p><i>Eyler Necîb senden recâ kevşer MuĦammed Muştafâ</i></p>	77a, 4
<p>Ħurre-i ehl-i yakîn a’nî MuĦammed Muştafâ</p> <p>Nûr-ı Firdevs- berîn a’nî MuĦammed Muştafâ</p> <p>RûĦ-ı eflâk u zemîn a’nî MuĦammed Muştafâ</p>	<p>Ey Emîri ‘âşık-ı şâdık bu dünyâyı nide</p> <p>‘Aşk-ı maĦbûb-ı Ħudâyı dilde âĦir berk ide</p> <p>Olsun evrâdiñ bu dört mişrâ’ dehr-i fânide</p> <p><i>Çün mu’ahĦar mübtedâdır her kim anı</i></p>	77b, 4

<p>Cân-ı Cibrîl-i Emîn a’nî Muḥammed Muştafâ</p> <p>Lübb-i Qur’ân-ı mübîn a’nî Muḥammed Muştafâ</p> <p>Ṭoğdı ol sulṭân-ı dîn a’nî Muḥammed Muştafâ</p> <p>Geldi fahrü’l-mürselîn a’nî Muḥammed Muştafâ</p>	<p><i>derk ide</i></p> <p><i>Gerçi âhirde gelüp oldu muḳaddem ma’nide</i></p> <p><i>Şad şalât bizden Necibâ rûh-ı pâkine gide</i></p> <p><i>Rahmeten li’l-âlemîn a’nî Muḥammed Muştafâ</i></p>	
<p>Aldı etrâfım zebûn itdi beni nefis ü hevâ</p> <p>Defter-i a’mâlim oldu mecma’-ı zünb ü ḫaṭâ</p> <p>Rûz-ı maḫşerde nolur ḫâlim benim yâ Rabbenâ</p> <p>Olmadı bir ḫizmetüm dünyâda maḫrûn-ı rızâ</p> <p>Eyledim bu dört mışra’la niyâz ultiçâ</p> <p><i>Yâ ilâhî pür-zünübem ‘afvîñ ile kııl rehâ</i></p> <p><i>Zerre-i iḫsân ile setr it ‘uyûbumı şehâ</i></p> <p><i>Âsitâññdan cüdâ itme beni rûz-ı cezâ</i></p> <p><i>Enbiyâ vü mürselîn içre ḫaçil itme beni</i></p>	<p>Ḥâzret-i Ḥân Aḫmed-i Şâliş şeh-i cennet-mekân</p> <p>Eyleyüp cândan niyâz-ı kibriyâ-yı müste’ân</p> <p>Naẓm-ı pâkidir Emîri sırr-ı a’zamdan nişân</p> <p>Cennet ü didâr ile olsun beḫâda şâdumân</p> <p>Baḫ ne dir bu dört mışra’da o sulṭân-ı cihân</p> <p><i>Kıl Necib-i derd-mendi nazre-i ‘afve nişân</i></p> <p><i>Cürmini ‘afv eyle it şâyeste-i ḫûr-ı cinân</i></p> <p><i>Ol ḫabibiñ dâ’imâ vird-i zebânıdır hemân</i></p> <p><i>Enbiyâ vü mürselîn içre ḫaçil itme beni</i></p>	78b, 3

Sonuç

Sulṭân Aḫmed-i Şâliş Ḥâzretleriniñ Ğazeliyyât u Ebyâtiyla Tahmîsâtı, Ali Emîri’nin Osmanlı padişah şairlerinin şiirlerine dair hazırladığı ve kendi tahmis, tesdis ve terkiplerini de ihtiva eden neşir çalışmalarının bir halkasını teşkil etmektedir. Eser Fatih Millet Kütüphanesinde “AE Manzum 529” arşiv numarasında kayıtlı olan *III. Ahmed Dîvânçesi*’nin devamında bulunmaktadır. İlk 33 varağında *Dîvânçe* metni yer alırken devamında 50 varaklık bölümde tahmis, tesdis ve terkipler bulunmaktadır. Buna göre *III. Ahmed Dîvânçesi*’nde kayıtlı 35 gazel, 1 kıta, 1 mısra, 10 murabba, 1 müfred ve 4 matla Ali Emîri tarafından tahmis/tesdis/terkip edilmiştir.

Ali Emîri, III. Ahmed’in şiirlerini tahmis ederken Fâtih’in şiirlerine uyguladığı bir şablona göre hareket etmiştir. Manzumelerden önce III. Ahmed’e iyi dilek ve temennilerde bulunduğu Arapça dua ibareleri ve devamında III. Ahmed’in şairliğine ve kişiliğine çeşitli övgüleri içeren Arapça-Farsça tamlamalarla dolu mensur ifadeler yer almaktadır. Bu takdim cümlelerinden sonra manzumeye geçilir. Fatih’in şiirlerine yazdığı tahmis ve tesdislerde görülen takdim cümleleriyle karşılaştırıldığında büyük oranda benzerlikler tespit edilmiştir. Zemin şiirin nazım şekli tahmis, tesdis ve

terkibin yazımında belirleyici rol oynamıştır. Şiir bir gazel, mısra ve kıta ise tahmis; murabba ise terkip, müfret ve matla ise tesdis kaleme alınmıştır. Eserde 37 tahmis, 10 terkip ve 5 tesdis yer almaktadır.

Tahmis ve tesdis yazımı gereği zemin şiirin ölçü ve kafiyesine göre hareket eden Ali Emîrî, çeşitli vasıtalarla mana ve hayal noktasında da zemin şiirle uyumu sağlamaya çalışmıştır. Bu noktada başarılı şiirler kaleme aldığı söylenebilir. Şiirlerin takdim cümleleri, ilk ve son bentleri ortaya konarak Ali Emîrî’nin padişah şairlere olan ilgisi III. Ahmed üzerinden ortaya konmuştur. Çalışmamız, Ali Emîrî’nin Osmanlı padişahlarına karşı ilgisi ve saygısı temelinde ortaya konacak çalışmalara katkı sağlayıcı mahiyettedir.

Kaynakça

- Akçay, Ülkü. *Fatih Sultan Mehmed’in Eş’ârının Tahmîsât u Tesdîsâtı (Tahmîsât u Tesdîsât-ı Ali Emîrî Efendi)*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Akçay, Ülkü. "Ali Emîrî Efendi’nin Hanedan Sevgisi ve II. Abdülhamid’e Yazdığı Levâmî’ü’l-Hamîdiyye Adlı Eseri". *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/1 (2014), 11-19.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.
- Doğan, Hasan. *Levâmiu'l-Hamîdiyye. Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. 2022. <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/levamiu-l-hamidiyye-tees-1472>
- Erdoğan Çeltik, Seher. *Ali Emîrî’nin Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2015.
- Erdoğan, Mustafa. *Türk Edebiyatında Muhammes*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Gıbb, E. J. Wilkinson. *Osmanlı Şiir Tarihi I-II* (Çev. Ali Çavuşoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- İlhan, Enes. *Lale Devrinde Gül Aşığı: III. Ahmed (Necîb): Hayatı, Sanatı ve Dîvânçesi*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2016.
- Kadıoğlu, İdris, Çeçen, Halil ve Sarıçiçek, Ramazan. *Ali Emîrî Efendi, Cevâhirü’l-Mülûk*. Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği Kültür Sanat Yayınları, 2013.
- Keskiner, Philippe Bora. *Sultan Ahmed III (r.1703-1730) As a Calligrapher and Patron of Calligraphy*. Londra: Londra Üniversitesi, Doktora Tezi, 2012.
- Kurnaz, Cemal ve Çeltik, Halil. *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2013.
- Yazar, Sadık ve Arslan, Mustafa Uğurlu. *Ali Emîrî Dîvânı*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2020.

Yılmaz, Mehmet. *Kültürümüzde Ayetler ve Hadisler*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2013.